

فهرست نسخه های خطی دو کتابخانه شخصی پاکستان

تألیف:

محمد اقبال مجددی

به کوشش:

یوسف بیگ باباپور

سید محمد (عارف) موسوی نژاد

مقدمه:

بی گمان در تاریخ جهان بسیار مشاهده شده که مردم یک کشور دیر زمانی به غیر از زبان مادری خود سخن گفته اند، و در آن زبان مکتسب آثار بی نظیری که چه بسا در ردیف نفیس ترین آثار ماندگار جهانی شده، به وجود آورده اند.

هر چند مسافرت زبانی از سرزمینی به سرزمین دیگر در آغاز امر در نتیجه علل و اسبابی چند مانند غلبه قومی بر قومی و مهاجرت جماعت کثیری از کشوری به کشور دیگر، یا به واسطه نفوذ عوامل معنوی مانند بسط و انتشار عقیده مذهبی از یک نقطه جهان به نقطه دیگر صورت گرفته است، ولی به هر حال عاقبت کار به جایی رسیده که آن زبان بیگانه در تحت تملک آن قوم در آمده و در کشور ایشان حق توطن پیدا کرده و رفته رفته مانند زبان اصلی مادری، جزو هویت فرهنگی آن گردیده است. استعمال زبان لاتین در اقوام ژرمنی در طول قرون وسطی که به واسطه سپاهیان روم در شمال و غرب اروپا بسط و انتشار حاصل کرد و همچنین انتشار زبان عربی در ممالک غیر عرب که به واسطه نشر دعوت اسلام صورت گرفت، دو نمونه بارز و دو شاهد کامل این مدعاست. از اینجاست که می توان گفت شاهد ادب را جلوه گاهی مخصوصی است که آن نفس ناطقه انسانی می باشد، و منزلگاه او روح و دل است نه سنگ و گل، و منسوب به قوم و ملت خاصی نیست و ملک و مال جماعتی مخصوص نمی باشد. داستان نشر و انبساط زبان فارسی در هندوستان نیز از همین مقوله است.^۱

^۱ . بر گرفته از: مقدمه نقش پارسی بر احجار هند، علی اصغر حکمت، تهران، ۱۳۴۷.

بر ارباب ادب پوشیده نیست که ما امروز با نابودی زبان فارسی در شبه قاره مواجه هستیم، اما روزگاران نه چندان دور زبان شیرین فارسی از زبان های اصلی این منطقه بود. استفاده از زبان فارسی نه تنها در کوچه و بازار، بلکه در ادارات دولتی و غیره آن چنان کاربرد داشت که گویا یک کشور فارسی زبان است. دلیل بر این مدعا آثار فارسی مکتوب موجود در شبه قاره است، که نمونه بارز و حاضر آن نسخ خطی و سنگ قبرهای به جا مانده از روزگاران پیشین است.

سیاهه ای که در پیوست تقدیم می شود، معرفی دو مجموعه از رساله های خطی موجود در کتابخانه های پاکستان است:

مجموعه اول: فهرست کتابخانه حضرت مولانا محمد هاشم جان مجددی متوفای (۱۹۷۵م). است که شامل ۸۵ رساله است و به شماره (۸۱۰۱) «کتابخانه گنج بخش - مرکز تحقیقات ایران و پاکستان» نگهداری می شود.

مجموعه دوم: فهرست کتابخانه شخصی آقای - ایم - ای - کاظمی است که به شماره (۸۰۵۰) همچنین در «کتابخانه گنج بخش - مرکز تحقیقات ایران و پاکستان» نگهداری می شود. در این فهرست ۳۱ نسخه معرفی شده که دو مورد آن شماره نخورده است و همین طور رساله های مجموعه شماره (۹ و ۲۶) را جداگانه یک نسخه به حساب آورده است.

مؤلف هر دو فهرست فوق، آقای محمد اقبال مجددی است که در سال ۱۹۷۸م. تألیف کرده. این دو فهرست از باب اهمیتی که داشت، به فرمایش آقای منزوی جزو آثار خطی محسوب شده و با قید شماره ای بر آن در گنجینه نسخ خطی گنج بخش نگهداری می شود.

این دو فهرست از نظر نوشتاری و جمله بندی مشکلاتی دارد و ترتیب خاصی که امروز در آثار بزرگان این فن وجود دارد، در این فهرست نیست و مؤلف از شیوه خاصی پیروی نکرده است و جایگاه مطالب رعایت نشده است. اما از نظر این که یک شخص غیر فارسی زبان این فهرست را نوشته و اسمش را هم گذاشته «فهرست مخطوطات فارسی» و نسخه های بسیار خوبی هم در این مجموعه معرفی شده، انتشار آن خالی از فایده نخواهد بود.

اهمیت این دو فهرست زمانی معلوم می گردد که ما به عنوان اولین حرکت فهرست نویسی آثار فارسی در شبه قاره بدان بنگریم و شیوه مرسوم آن دوره در کتابشناسی و آثار مخطوط را مورد بررسی قرار دهیم. در نظر گرفتن این نکته در مطالعات سیر تاریخی فهرست نویسی متون خطی و بررسی روند رو به رشد آن حائز اهمیت خواهد بود.

استاد احمد منزوی به اهمیت این فهارس پی برده و در ابتدای فهرست شماره (۸۱۰۱) در تاریخ ۵۸/۳/۱۰ قید فرموده اند که: «آقای رانجها، طبق قرار قبلی این یک مجلد فهرست نیز از نظر اهمیت در جزو نسخه های خطی ثبت و محفوظ شود - احمد منزوی».

البته ما به دلیل حفظ اصالت اثر، به عنوان یک اثر مصحح، سعی نمودیم تا حد امکان از دخل و تصرف در متن خودداری نماییم. حتی اغلاط سهوی مؤلف نیز در مواقعی در متن به همان شکل آورده شد و به ندرت مواردی را در پاورقی ها یادآور شدیم. اگر به ناچار موردی هم در متن افزوده شده، در بین □ قرار گرفته است.

والسلام علیکم

بیگ باباپور - موسوی نژاد

دارالسعادة قم - بهار ۱۳۹۱ شمسی

﴿بسمہ تعالیٰ﴾

کتابخانہ گنج بخش مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان اسلام آباد

مشخصات این نسخہ خطی

۸۱۰۱

شماره ثبت:

فہرست مخطوطات فارسی در کتابخانہ محمد ہاشم - کویتہ

اسر کتاب:

محمد اقبال مجددی

مؤلف:

فہرست نسخہ خطی، فارسی، نشر

موضوع:

۸۵

صفحات:

قرن ۱۴ ہ ق

کتابت:

محمد انجم گلزار

ECCN No. 114

فہرستِ مخطوطات فارسی

در کتابخانہ

حضرت مولانا محمد اعظم خان مجددی مرحوم
ف ۱۹۷۵

در کونڈہ - پاکستان

مرتبہ

قراچال مجددی

دارالمؤرخین - لاہور
سورج نومبر ۱۹۷۱ء

آقا رفیق، بلوچ و ارقیب ای بی بی
ظہیر فرست نواز نقرا صاحبہ
آؤ نقرا صاحبہ
۱۹۷۱ء
۱۳۹۱ھ
۱۹۷۱ء

(صفحہ آغاز)

۲۲۸۵

(۲) گلشن راز
(جرمان ادب ماہی نظم)

موسف محمود شہبازی

آغاز - پانچ آنک جانرا فکرات اعرصت - چراغ دل بیور مان بر از دخت

کاتب عبدالکریم شاہ ۱۳۱۰ھ

صفحات ۱۶۶ - ۲۱۰

از کتاب بیخبلہ عبداللہ شہبازی

acc. n. 114

نہایت محفوظات کتابت

حضرت مولانا محمد رفیع خان قسری
در کوئٹہ - پاکستان

مکتبہ
قزاق خان قسری

نومبر ۱۹۷۸ء

فهرست مخطوطات فارسی

در کتابخانه حضرت مولانا محمد هاشم جان مجددی مرحوم (ف ۱۹۷۵ ع)
(در کوئته - پاکستان)

مرتبہ: محمد اقبال مجددی

دار المؤرخین - لاهور

(مورخه نومبر ۱۹۷۸ ع)

[سجع مهر دایره ای]: «کتابخانه گنج بخش، شماره ۸۱۰۱، مرکز تحقیقات ایران و پاکستان، راولپندی
تأسیس ۱۳۳۹ هـ ش»

[یادداشتی به خط استاد احمد منزوی]، ۹۱ نسخه وارد شد ۵۸/۳/۱۰ منزوی

آقای رانجها، طبق قرار قبلی این یک مجلد فهرست نیز از نظر اهمیت در جزو نسخه های خطی ثبت و
محفوظ شود - احمد منزوی.

۱(۲)

زبدۃ المقامات

(سیر، مسائل تصوف، سلوک و عرفان فارسی نثر)

مؤلف: محمد هاشم کشمی (ف بعد ۱۰۵۶ هـ)

این کتاب مشتمل است بر دو مقصد و هر مقصد متضمن است بر فصول چند.

مقصد اول در بیان احوال پیر بزرگوار «حضرت خواجه باقی بالله دهلوی»، (ف ۱۰۱۲ هـ) حضرت ایشان
[حضرت محمد الف ثانی قدس سره]

این کتاب در (۱۰۳۷ هـ) تألیف شده مؤلف (۱۰۳۱ هـ تا ۱۰۳۴ هـ) در حلقه عقیدت مزان حضرت مجدد
الف ثانی قدس سره بود.

آغاز: «الحمد لله الباقي بالبقاء الابدی و الدوام السرمدی ... به تاریخ سنه احدی و ثلثین بعد الالف بامر
و طلب آن بزرگوار عالی منقبت و رخصت این خلاصه دو دمان سیادت [میر محمد نعمان بدخشی] به
آستان آن قدوة خدا پرستان یعنی حضرت ایشان [شیخ احمد سرهندی مجدد الف ثانی قدس سره]
رسیدم و نزدیک دو سال چه در سفر و چه در حضر منتسب؟ دامن فتراک ایشان گردیدم ... آن را به

^۱ . شماره ها بر طبق شماره های که در خود نسخه هست درج شده است.

برکات الاحمدیه الباقیه نامزد؟ گردانید... چون از سروش غیب تاریخ آن هو زبده المقامات به گوش هوش می آید اگر این نسخه زبده المقامات نیز نامند می شاید.

کاتب نامعلوم، سده ۱۱ ق، صفحات ۳۵۰.

این کتاب چند بار در هند در مطبع نو به کشور کانپور به سال ۱۳۰۷ ه طبع گردید عکسی این چاپی در استانبول ترکیه در ۱۹۷۷ ع تجدید چاپ گردید - و یک بار در لاهور به سال ۱۹۶۶ ع طبع شد.

(۳)

ملفوظات حضرت خواجه بهاء الدین نقشبندی

مؤلف: محمد بن محمد الحافظی البخاری «۷۳۹ - ۸۲۲ ه»

این مجموعه به اسم رساله قدسیه چند بار در هند و پاکستان و در ایران چاپ گردیده آقای احمد طاهری عراقی، آقای ملک محمد اقبال، بر آن رساله کار عملی و تحقیقی کرده اند...

آغاز افتاده: «... انسان عیون المحققین وارث الانبیاء و المرسلین شیخنا و سیدنا بهاء الحق و الدین

محمد بن محمد البخاری و المعروف به نقشبند قدس سره... بنده ضعیف محمد بن محمد الحافظی

البخاری...»

کاتب، نامعلوم، کتابت سده ۱۳ ق، صفحات ۸۳

(۴)

تکمیل الایمان

(دین، عقائد - فارسی نثر)

مؤلف: شیخ عبد الحق محدث دهلوی (ف ۱۰۵۲ ه)

ابتداء: «اما بعد می گوید فقیر حقیر اضعف عباد الله القوی الباری عبد الحق بن سیف الدین اترک

الدهلوی...»

نام کاتب معلوم نیست (ناقص الآخر) سده ۱۳ ق.

صفحات ۱۴۲

این کتاب در هند متعدد بار طبع شد.

[۵]

اخلاق المحسنين

مؤلف: حسين واعظ

ابتداء: «حضرت پادشاه علی الاطلاق عزت کلمته و جلت عظمت منشور و دولت سلطان المرسلین ... و الحمد لله که حضرت پادشاه دین پناه مظهر انوار ... شاه آفاق سلطان حسین خلد الله تعالی ظلال ...»
این کتاب مشتمل است بر چهل باب.
باب اول در عبادت، باب پنجم در صبر، باب دهم در آداب، باب پانزدهم در عدالت، باب بیستم در خیرات، با بیست و پنجم در صدق و راستی، با سی ام در شجاعت، با سی و پنجم در کتمان اسرار، باب چهلیم در تربیت حرم و آداب ایشان.
کاتب: خان محمد، سده ۱۲ ق، صفحات ۸۲.

(۶)

قصه سلطان محمود غزنوی

[داستان - فارسی]

مؤلف: نامعلوم، سده ۱۱ ق.
مؤلف نشان ابواب و فصول نداده است.
ابتداء: « - بسم الله - قصه سلطان محمود غزنوی رحمت الله علیه که عادل و درویش پرور بود و خائف و معدن جود و سخا نافع الاسلام و المسلمین ... الخ».
کاتب سید فتح شاه بن سید نور شاه، ۱۲۶۳ هـ صفحات ۳۰.

(۷)

رساله منظوم

[شعر - فارسی]

مؤلف: نامعلوم

آغاز:

پس آن گاهی بصبرم آشکارا کن

خداوندا به عشقم مبتلا کن

دیگر:

مرید اشرف و پر زمانه^۱

خدابخش آن نحوش خوهی فسانه

کاتب نامعلوم، سده ۱۲ ق، صفحات ۸۴

(۸)

سلسله الذهب

مؤلف: مولانا جامی

آغاز:

بصفات الجلال و الاکرام
دره التاج نامه کهن [است]
دره النام نام او شاید

الله الحمد قبل کل کلام

حمد او تاج تارک سخن است

خامه جون تاج نامه اراید

کاتب نامعلوم، سال کتابت ۱۰۸۹ هـ صفحات ۴۶۰.

(۹)

مجموعه

۱. فتوح الحرمین

مؤلف: مولانا جامی

آغاز:

کعبه دل را ز تو نور و صفا
وز حرم پاک تو کاشانه ایست
داغ یمین تو بود بر یدش

ای همه کس را بدرت التجا

وز حشمت کعبه سیه خانه ایست

نام یمین بر حجرالاسودش

عنوانات: در نعت و منقبت، در تعریف بنای کعبه، در بیان اسرار کعبه، در تعریف مکه، در تألیف این نامه نامی و تصنیف این نسخه گرامی .

کرد فتوح الحرمینش لقب

چون به فتوح دل و جان شد سبب

کاتب: نامعلوم، کتابت ۱۰۷۲ هـ صفحات ۱ - ۱۲۰.

۲. رساله فی بیان ذراع مکه معظمه

مؤلف: نامعلوم، سده ۱۱ ق.

ابتداء: «هذه الرسالة فی بیان مکه معظمه زادها الله تعالى شرفاً و تعظيماً . . . این چند کلمه مسطور شده در بیان ذراع مکه معظمه و حرم او حرسه الله تعالى عن آفات . . .»
سال تصنیف از کاتب ایضاً:

چون نماندی گل در آن منزل به جا

فرش مرمگشت تارخش کنون

.۱۵۲ - ۱۲۱ صفحات (هـ، ۱۰۶۰)

۳. قصیده در مناقب خانه کعبه

سروده: نامعلوم

آغاز: «قصیده در مناقب خانه کعبه مکرمه و حرم مشرفه معظمه زادها الله تعالى شرفاً

روی نیاز جمله سوی تست صبح و شام

ای کعبه نیست غیر تو عشاق را مشام

در گرد تو ملائکه پرواز چون حمام

ای کعبه معظمه دارند از شرف

.۱۵۶ - ۱۵۳ صفحات

۴. رساله فضائل مکه مشرفه

مؤلف: نامعلوم

ولی این ترجمه هست از رساله خواجه حسن بصری

ابتداء: «الحمد لله رب العالمين و العاقبة للمتقين . . . اما بعد بدانکه این رساله ایست در بیان فضائل مکه

مبارکه مترجم از رساله شیخ الكامل الفاضل شیخ حسن بصری قدس سره و حق سبحانه و تعالی . . .»

کاتب ایضاً، صفحات ۱۵۷ - ۱۸۳ .

(۱۱)

هدایة المناسک إلى طریق المناسک

[زیارت حرمین، اعمال حج، فارسی نثر]

مؤلف: شیخ عبد الحق محدث دهلوی (ف ۱۰۵۲ هـ)

آغاز: «الحمد لله الذي اوجب على عباده حج البيت من استطاع اليه سبيلاً... الخ، فقير حقير عبد الحق بن سيف الدين دهلوی را که در سنه ست و تسعين و تسعمأه توفيق دريافت اين سعادت رفيق شده بود به قصد تصحيح و تحقيق عمل بعضی رسائل مناسك را تتبع و تصفح نموده... الخ، الآن که در سنه ست و عشر و الف جمعی از درویشان و لحالیان؟ متوجه زیارت بیت الله الحرام و زیارت النبی صلی الله علیه و آله و سلم گشتند... الخ»

کاتب محمد قاسم، سده ۱۲ ق، صفحات ۸۳.

«این رساله تا حال طبع نشده است و دیگر نسخ این رساله معلوم نیست».

[یادداشت از استاد منزوی] «در لاهور، فقید سید مغيث الدين هست، ۵۸/۳/۱۰».

(۱۲)

منتخب دیوان صائب

مؤلف: صائب

این انتخاب دیوان صائب است انتخاب کننده یکی از علمای سند، حضرت مولانا محمد حسن جان مجددی (ف ۱۳۶۵ هـ) است.

بر آن نوشته است که «مخفی مباد که این انتخاب غزل های پند و عبرت و مناجات و حکمت جمع شده است، عبده محمد حسن عفی عنه»

ابتدا:

مکن نوید از حسن قبول افسانه ما را	خدایا در پذیر این گریه مستانه ما را
-----------------------------------	-------------------------------------

کاتب، محمد حسن جان مجددی، سده ۱۳ ق، صفحات ۱۸۸.

(۱۳)

نزهة الارواح

[عرفان، ادب فارسی نثر و نظم]

مؤلف: امیر حسین هروی، بسال ۷۱۱ هـ

ابتداء: «سبحانک ما عرفناک حق معرفتک هو الموفق و المعین... سپاس بی قیاس و منتهای بی منتهای مرملکی را سزد که ملکش بی انبازست و درگاه لطفش درگاه هر در بستگان او باز قدیمی که...»

کاتب، نامعلوم سدہ ۱۳ ق، صفحات ۳۰۱۔
نزهة الارواح در مطبع . . دہلی در ۱۹۱۲ ع طبع شد.

(۱۴)

دیوان حافظ

مؤلف: حافظ شیرازی
ابتداء:

الا یا ایہا الساقی ادر کأساً^۱ و ناولہا
کہ عشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکلیہا
کاتب نامعلوم، کتابت ۱۲۲۶ هـ صفحات ۵۰۰۔

(۱۵)

المعتد فی المعتد

[دین، مسائل فقہ، فارسی نثر]

مؤلف: فضل اللہ التور بشتی - بہ سال ۶۳۰۔

این را در سه باب منقسم است.

باب اول: در ایمان بہ خدای عزوجل

باب دوم: در ایمان بہ فرشتگان و کتب پیغمبران

با سوم: در دیگر مسائل اعتقادی بر موجب کتاب و سنت و اجماع امت.

ابتداء: «الحمد لله رب العالمين قال مولانا الصدر الاعظم . . . شهزاده ملوک اسلام ولی عهد سلاطین . . .

ابو شجاع سعد بن . . . در ترتیب این کتاب حق بر خدمت وی بود . . .»

کاتب نامعلوم، سدہ ۱۱ ق، صفحات ۶۰۰۔

(۱۶)

قصائد خاقانی

مؤلف: خاقانی

^۱ . نسخه: «اورکاب».

آغاز:

مائیم نظارگان غمناک
کاین حقه و مهره تا بجایند

زین حقه سپهر و مهره خاک
سر کیسه عمر می کشاند

عنوانات:

در خطاب به آفتاب گوید، در نعت رسول علیه الصلوة گوید، در ستایش ماه و نور گوید، در ستایش کافی الدین عمر خیام، در حب نفس خود، جواب دادن خاقانی شیروان شاه را، جواب کردن خاقانی از چیزهای، در مدح فرزندان ملک السادات فخرالدین و عماد الدین.
کاتب: اله بخش بن حاجی متین الدین ساکن لکهنوی سنه ۱۱۸۶ هـ صفحات ۳۱۰.

(۱۷)

سفر السعادهمؤلف: مولانا مجدالدین فیروزآبادی^۱

مؤلف تعداد فصول و ابواب واضح ننموده است ولی گوید، این سفر السعاده را بر فاتحه و خاتمه و چند باب محتوی بر فصول مشتمل گراند.

ابتداء: «بعد از حمد و ثنای حضرت کبریایی درود بلا انتهای بر سرور انبیاء و خلاصه اتقیاء...».

کاتب: نامعلوم، کتابت ۱۲۱۹ هـ صفحات ۵۰۰.

(۱۸)

شرح سکندر نامه

شارح: محمد نصیر بن سلطان سقیانی سده ۱۲ ق.

مؤلف: نظامی گنجوی

ابتداء: «حمد و سپاس متوافره و ثنای و تحیه متکثره مر خالق را که ظلمت کده حروف... بلا حمد و صلوة چنین گوید شیرازه بند دفتر پریشانی محمد نصیر بن سلطان سقیانی غفراله له...».

^۱ . ابتدا در متن آمده: «مؤلف: شیخ عبد الحق محدث دهلوی (ف ۱۰۵۲ هـ) و سپس اصلاح شده. سفرالسعاده از محمد بن

یعقوب فیروزآبادی (۸۱۷ق) است.

^۲ . روی شماره صفحات خط کشیده ۵۰۰ یا ۶۰۰.

کاتب: نامعلوم، کتابت سده ۱۲ ق، صفحات ۴۰۰.

(۱۹)^۱

رشحات عین الحیات

[سیر، عرفان، فارسی نثر]

مؤلف: فخرالدین علی بن حسین واعظ کاشفی
این کتاب بر سه مقصد و یک خاتمه منقسم است
مقصد اول: در ذکر آبا و اجداد و اقربائی حضرت ایشان
مقصد دوم: در ذکر بعضی از حقائق و معارف ..
مقصد سوم: در ذکر بعضی از تصرفات عجیبه و امور غریبه که به طریق فرق عادات از آن حضرت
ظاهر شد.

خاتمه: در ذکر تاریخ وفات حضرت ایشان.

آغاز: «الحمد لمن رش رشحات الحقائق و الحکم علی قوت العارفين تفيض الاقدس الاقدم ... اما بعد
چنین گوید فقیر بی بضاعت و حقیر خالی از استعانت علی بن حسین الکاشفی المشهر بالصفی ... الخ».
از این جهت مسمی شد به رشحات عین الحیات.

کاتب: نامعلوم، سده ۱۰ ق، صفحات ۴۶۰.

این کتاب از متعدد مطابع هند طبع شد و یک بار در بخارا هم چاپ گردید.

(۲۰)

کفایة منصورى

[طب - فارسی، نثر]

مؤلف: منصور بن الیاس [شیرازی]

آغاز: «حمد و سپاس مر خالقی را که در خلقت انسان دقائق حکمت او بی پایان است و حمد بی عدد
و ثنای بی قیاس ... الخ، چون اضعف عبادالله ... منصور بن الیاس ... الخ»
این کتاب بر ده مقاله منقسم است:

^۱ . بر روی صفحه مهر دایره ای کتابخانه گنج بخش مشهود است.

اول در قسم طب یعنی نظری و عملی

مقاله دوم در اسباب صوری صحت مشتمل بر ده باب.

کاتب: نامعلوم، ناقص الآخر، سده ۱۲ ق، صفحات ۷۰۰.

(۲۱)

گلستان

مؤلف: سعدی شیرازی

آغاز: «منت مر خدای را عز وجل که طاعتش موجب قربت است و بشکر انوارش مزید نعمت . . . الخ»

کاتب: نامعلوم، ۱۲۶۲ هـ صفحات ۱۶۰.

(۲۲)

اخلاق المحسنين

مؤلف: حسین واعظ کاشفی

ابواب و فصول رک صفحه ۵ فهرست هذا

آغاز: برابر نمونه صفحه ۵ فهرست هذا

کاتب محمد حسین ۱۲۷۴ هـ صفحات ۳۱۰.

(۲۳)

سکندر نامه

مؤلف: [نظامی گنجوی]

آغاز:

زما خدمت آید خدای تو راست

خدایا جهان پادشاهی تو راست

کاتب: نا معلوم، ناقص الآخر، سده ۱۲ ق، صفحات ۳۰۰.

در جاها حواشی مفیده نوشته است، ولی اسم محشی درج نیست.

(۲۴)

تحفة الابرار

مؤلف: جامی

آغاز:

هست صلاکن سر خوان کریم
 پرده زدستان کهن باز کرد

بسم الله الرحمن الرحيم
 فیض کریم خوان سخن ساز کرد

کاتب: غلام محمد، ۱۲۴۷ هـ صفحات ۲۰۲.

بر آن حواشی مفیده نیز هست، ولی اسم محشی مذکور نیست. کاغذ های علیحده برای حواشی افزوده است.

(۲۵)

مکتوبات امام ربانی مجدد الف ثانی (جلد اول)

مؤلف: شیخ احمد سر هندی حضرت مجدد الف ثانی قدس سره (ف ۱۰۳۴ هـ)

جامع مولانا یار محمد جدید بدخشی طالقانی - به اسم تاریخی «در المعرفت» ۱۰۲۵ هـ در جلد اول ۳۱۳ مکتوبات است.

آغاز: «الحمد لله رب العالمین اضعاف ما حمده... اما بعد نموده می آید که این دفتر اول است از مکتوبات قدس آیات حضرت... امامنا الشیخ احمد الفاروقی النقشبندی سلمه الله سبحانه... این حقیر قلیل البضاعه... یار محمد جدید البدخشی الطالقانی جمع نموده در تحریر آورده...»

کاتب: میر محمد، ۱۲۲۹ هـ صفحات ۵۰۰.

این نسخه در کتابخانه حضرت محمد حسن جان مجددی بود در آخر دو مهر این مالک ثبت است.

(۲۶)

مکتوبات امام ربانی مجدد الف ثانی (جلد دوم)

مؤلف: حضرت مجدد الف ثانی قدس سره (۱۰۳۴ هـ)

جامع مولانا عبد الحی بن خواجه چاکر حصارى - به اسم تاریخی «نورالخلائق» ۱۰۲۸ هـ این جلد مشتمل است بر ۹۹ مکتوبات.

آغاز: ناقص الاول، زمرغ من بود آن نام هم کم - فلا یصل حمد حامد الی جناب قدس تعالی ذاتیه بل منتهی ذاتیه.

کاتب: نامعلوم، سده ۱۲ ق، صفحات ۳۱۰.

(۲۷)

مکتوبات امام ربانی مجدد الف ثانی (جلد اول)

مؤلف: رک: ص ۲۵ فهرست حاضر. [پیشین]

جامع: ایضاً.

آغاز: برابر نمونه ص ۲۵ فهرست حاضر.

کاتب: از صفحه ۱ تا ۳۲۹، خط قدیم است و کاغذ کهنه است، ولی از ورق ۳۲۹ تا ۳۶۹ را حضرت سندرا امید علی هاروشی نوشته است.

صفحات ۷۳۸.

نیز بر این جلد حواشی مفیده نوشته است نزد ما [محمد اقبال مجددی] این حواشی یکی از علمای سلسله نقشبندیه که نام آن حضرت عبدالقیوم مجددی قندهاری (ف^۱) است، نوشته شده است.

(۲۸)

اخلاق المحسنین

مؤلف: حسین واعظ

آغاز: رک: صفحه ۵ فهرست حاضر.

ابواب و فصول: رک صفحه ۵ فهرست هذا.

کاتب: محمد حسن العلوی، ۱۲۵۵ هـ خیلی خوش خط است، صفحات ۳۱۱.

[۲۹]

مناقب العارفين

مؤلف: شمس افلاکی، آغاز ۷۱۸.

ابواب و فصول مشتمل بر ده فصل:

فصل اول: فی ذکر مناقب سلطان العلماء فی العالم العالم ربانی بهاء الحق و الدین الولد قدس سره....

^۱ . تاریخ نا نوشته .

فصل الخامس في ذكر مناقب شيخ المشائخ العالم ...

فصل السابع في ذكر مولانا بهاء الحق والدين ...

فصل العاشر في ذكر اسماء الاخلاق الاولاد و الاخلاف هذه الاثمه ...

آغاز: «الحمد لله الذي نور قلوب اولياء بأنوار المعاني و البيان و اجرى انا فيض فضله على لسان الانسان
ينابيع الحكمة ... الخ».

کاتب: میرزا صالح حکیم در کابل، سده ۱۲ ق، صفحات ۶۱۰.

این کتاب در هند ۱۸۹۷ ع، و هم در ترکیه چاپ شد.

(۳۰)

شرح لمعات

مؤلف: فخرالدين عراقی

شارح: نامعلوم (جامی)^۱

آغاز:

من نحو حمی الجود و حی الکریم

«لولا لمعات برق نور القدم

او یعضمنا من معنوات؟ العدم

می یخرجنا من ظلمات العدم

پاک خداوندی که آینه حقیقت محمدی را مطرح اشعه لمعات جمال جمعی احدی ساخت ... الخ»

کاتب نامعلوم، ناقص الآخر، سده ۱۲ ق، صفحات ۳۰۰.

(۳۱)

رشحات عین الحیات

مؤلف: رک: ص ۱۹ فهرست حاضر.

آغاز: برابر نمونه ص ۱۹ فهرست هذا.

کاتب: مرزا محمد بن ملک محمد اندجانی، سده ۱۲ ق، صفحات ۵۲۴.

(۳۲)

^۱ . (جامی) باقلم دیگر بعدا افزوده شده.

تفسیر مولانا یعقوب چرخى

مؤلف: مولانا یعقوب چرخى

آغاز: «لك الحمد يا من بيده الملك و هو على كل شىء قدير والصلوة والسلام على جميع الانبياء ... اما بعد، فيقول العبد الفقير ... يعقوب ابن عثمان بن محمود ...».

کاتب نامعلوم، ناقص الآخر، سده ۱۱ ق، صفحات ۳۶۶.

(۳۳)

قرا بادین قادری

(طب - فارسی، نشر)

مؤلف: محمد اکبر ارزانی

این کتاب در بیست و دو باب است.

آغاز: «ثنای که شایان جناب مستطاب الله تعالی است بجزوی نشاید پس السنه بندگان هیچ برای صداقت برای؟ طالبان حرف تحقیق ... (دین) درویش صحبت کیش معروف هیچ مدانی محمد اکبر ارزانی ...»

کاتب تاج محمد سبوستانی، ۱۲۱۶ هـ صفحات ۸۷۴.

(۳۴)

یوسف [و] زلیخا

مؤلف: مولانا جامی

آغاز:

گلی از روضه جاوید بنمای	الهی غنچه امید بگشای
وزین گل عطر پرور کن دماغم	بخندان از لب آن غنچه باغم

کاتب: مرزا (؟)، ۱۲۵۴ هـ صفحات ۳۰۰.

بر آن نسخه حواشی افزوده است، ولی اسم محشی مذکور نیست و برای توضیحات متن اوراق هم افزوده است.

(۳۵)

دیوان غنی کشمیری^۱

مؤلف: غنی کشمیری، شاعر سده ۱۱ ق.

کسی بر آن مقدمه نوشته است، در این دیوان غزلیات و قصائد و رباعیات موجود هست.

آغاز:

ای ذات تو سر دفتر افراد وجود هر بود نمود از بود تو نمود

.....

نیست مدح جوی شیر از سنگ خار [۱] آشکار
 کوهکن را شد سفید از گریه چشم انتظار
 مدعی گر لاف جوهر زد ندارد اعتبار
 همچو شمشیری که می سازند از چوب چنار
 شاعر تخلص خود در این شعر آورده است:
 غنی ساغر به کف جمشید پیش متعیروس (؟) درآمد
 که شاید در بهای باده گیرد و ملک نیاد را (؟)^۲
 کاتب: میر عبدالباقی متخلص به صهبائی، ۱۱۳۶ هـ، صفحات ۳۰۰.

(۳۶)

کریم^۳

[دین - فقه، ادب فارسی نظم]

مؤلف: سعدی شیرازی

تعداد ابواب و فصول مذکور نیست، ولی عنوانات در جاها نوشته است. مثل در بیان نعت نبی کریم
 صلی الله علیه [و آله] و سلم .

۱. متن: کشمیری.

۲. متن: کذا؛ احتمالاً «ملک دنیا را» باشد.

۳. این کتاب و کتاب بعدی هر کدام بخشی از کتابی به نام «پنج کتاب می باشد» که گزیده ای از آثار سعدی و حافظ و غیره بوده و در مکتب خانه های سنتی افغانستان تا حدود ده سال پیش برای آموزش دادن فارسی خوانی به دانش آموزان ابتدایی آموزش داده می شد و شاید هم اکنون هم در بعضی از این مکتب خانه ها این سبک آموزش رایج باشد که بعد از خواندن این کتاب دانش آموزان دیوان حافظ را می خوانند که اگر دانش آموزی می توانست خودش اشعار حافظ را بخواند به این معنی بود که فارسی را می تواند بخواند و می گفتند که حافظ را «خودخوان شده». (موسوی نژاد)

در بیان تأسف عمر عزیز، در بیان سخاوت، در بیان نگهداری خلائق، در بیان اشیاهای که گوناگون عالم کرده است.

آغاز:

که هستم اسیری کمند هوا	کریمما به بخشای بر حال ما
تویی عاصیان را خطابخش [و] بس	نداریم غیر از تو فریاد رس

کاتب: درویش محمد ذاکر، سده ۱۳ ق، صفحات ۱۶.

(۳۷)

نام حق

[دین - ادب فارسی نظم]

مؤلف: شرف بخارایی خراسانی

ابواب و فصول مذکور نیست، ولی عنوانات نوشته است.

مقدمه صلوة در بیان وضو کردن

در بیان سنت وضو

در بیان مستحبات وضو

در بیان کراهت وضو

در بیان شریعت آموختن

در بیان ...

آغاز:

که به جان و دلش همی خوانم	نام حق بر زبان همی رانم
خالق و رازق و رثوف رحیم	ملک و صانع و قدیم حکیم

کاتب نامعلوم، سده ۱۳ ق، صفحات ۱۴.

(۳۸)

اساس المصلی

[فقه، دین، ادب فارسی، نثر]

مؤلف: (؟)

ابواب و فصول [را] نشان نداده است. ولی به طور سؤال و جواب ترتیب داده شده است. آغاز: «الحمد لله رب العالمين و العاقبة للمتقين والصلوة والسلام على رسوله محمد و آله و اصحابه اجمعين، مسئله بدان که ایمان اقرار کردن است بر زبان یعنی گفتن کلمه طیب». کاتب نامعلوم، سده ۱۳ ق، صفحات ۴۰۰.

(۳۹)

دیوان عرفی

مؤلف: عرفی

شاعر تخلص خود در این شعر آورده است

از چه روی نزد شیخ جانب عرفی شتاب	مطلب اگر ... خیر و نیاز و طلب
----------------------------------	-------------------------------

آغاز: ناقص الطرفین است.

گر مابه جهان و جلال تو را بود	از مهر و ماه جام و زهفتم سپهر طاس
جاه نزا سپهر سپندی بود که هست	از آفتاب شعشعه را کردنش قطاس

کاتب: نامعلوم، ناقص الطرفین، سده ۱۲ ق، صفحات ۳۲۵.

(۴۰)

نفائس الفنون

مؤلف: محمد بن محمود الآملی

این کتاب بر دو قسم مرتب شده^۱ قسمی در علوم اوایل، قسمی در علوم اواخر، و قسم اخیر جهت نسبت او به اهل اسلام تقدیم افتد، مجموع آن مشتمل بر نه مقاله بدین وجه: قسم اول از کتاب نفائس الفنون فی عرائس العیون در علوم اواخر متضمن هشتاد و پنج علم که آن را سی و شش فن نهاده شد.

^۱ . متن: «شود».

آغاز: «حمد و ثنا و شکر بی انتها حضرت پادشاهی را که افکار از کیا و انظار عقلا در بیدار عظمت و معرفت کبریای او از فصور ادراک هر دم فداء... الخ، اما بعد چنین گوید مقرر این عبارات و مصور این مقالات بنده ضعیف محمد بن محمود الآملی... الخ».

کاتب، نامعلوم، ناقص الآخر، صفحات ۸۰۰.

(۴۱)

شرح مثنوی

مؤلف: [اسم شارح نامعلوم].

شاید: حضرت شاه فقیر الله علوی شکار پوری سندهی، ف ۱۱۹۵ هـ

این شرح در سنه ۱۱۱۴ هـ تألیف شده است در آخر نسخه یک قطعه تاریخ تألیف هم نوشته است: دهم شهر شعبان المعظم در سنه یک هزار و یک صد و چهار ده هجری مقدس این طومار شوق طی شد و این طرفه که «شرح مثنوی» ۱۱۱۴ تاریخ وی شد».

آغاز: «قدری موش خورده است... قال الله تبارک و تعالی اسجد و اقترب و اقول مستعینا بالله...».

کاتب، نامعلوم، سده ۱۲ ق، صفحات ۷۰۰.

اول این نسخه [را] موش خورده است، جای اسم مؤلف هم ناقص است.

(۴۲)

جذب القلوب

[تاریخ مدینه منوره - ادب فارسی نشر]

مؤلف: شیخ عبدالحق محدث دهلوی (بسال ۱۰۰۱ هـ)

این کتاب در هفده باب است:

باب اول در عدد ایجاد این بلده.

باب دوم در ذکر فضائل و محامد وی....

پنجم در هجرت نمودن سید المرسلین - صلی الله علی [و آله] و سلم...

دهم در ذکر بعضی آثار متبرکه که...

هفدهم در ذکر فضائل و آداب صلوة بر سید کاینات صلی الله علیه...

آغاز:

«صد شکر که از تشنگی غم رستم
بر کشتی توفیق ازل بنشستم
چون قطره به دریای کرم پیوستم
و از زمزم قدس چهره دل شستم
الحمد لله و سلام علی عبادہ الذین اصطفی... اما بعد می گوید فقیر حقیر ضعیف نحیف... عبدالحق
بن سیف الدین اترک الدهلوی البخاری که علما سیر و تواریخ در هر زمان... ابتدا تسوید این حروف
در سنه ثمان و تسعین و تسع مآه در مدینه مطیبه بوده و توفیق تبیض آن در سنه احد والف در بلده
دهلی یافته... این کتاب را مسمی است به جذب القلوب الی دیار المحبوب».
کاتب: اله بخش، ۱۲۶۸ هـ صفحات ۴۴۰.

(۴۳)

شرح دیوان حافظ

مؤلف: نامعلوم، ولی از طرز نگارش معلوم می شود که مؤلف این شرح از اهل هند بوده، قیاساً سده
۱۲ق.

آغاز: «ناقص الاول»

ای لا یتحقق منک الا ینغاء
ماکریم معقول به لا تبغی
ترجمه بیار عذر خواه خود از اعتماد تو به آن کس که می دهد... الخ».
کاتب: نامعلوم، سده ۱۲ ق، صفحات ۴۰۰.

(۴۴)

مطلع الانوار

(ادب - فارسی نظم)

مؤلف: امیر خسرو

آغاز:

خطبه قدس است به ملک قدیم
رائحه حکمت و توقع راز
بسم الله الرحمن الرحیم
نیست مگر کین رقم دل نواز
کاتب: نامعلوم، سده ۱۱ ق، صفحات ۲۰۰.

(۴۵)

مزرع الحسنات

[ادعیه، وظائف - فارسی نثر و عربی]

مؤلف: محمد فاضل بن محمد عارف سفیدنی دهلوی (سده ۱۱ ق)

این کتاب شرح است [بر] یک کتاب خیلی معروف در وظائف و صلوات نبی کریم صلی الله علی [و آله] و سلم، مسمی است به *دلایل الخیرات*، مؤلف ابواب و فصول [را] نشان نداده است. آغاز: «حمد و ثنای گوناگون و ستایش از حد افزون . . . پس بنا بر این کمترین خدام مشتاقان درود نبوی - صلی الله علیه [و آله] و سلم - محمد فاضل بن محمد عارف سفیدنی دهلوی . . . بین از آن مدنی . . .».

کاتب: سید جیون شاه مشهدی، ۱۱۷۹ ه، صفحات ۴۴۸.

(۴۶)

سکندر نامه

[ادب - فارسی نظم]

مؤلف: نظامی گنجوی

آغاز:

خدایا جهان پادشاهی تو راست

زما خدمت آید خدای [تو را] است

پناه بلندی و پستی تویی

همه نیستند آنچه هستی^۱ تویی

کاتب: نامعلوم، ناقص الآخر، سده ۱۱ ق، صفحات ۳۱۰، بر آن حواشی هم افزوده است ولی اسم محشی مذکور نیست.

(۴۷)

لطائف^۲ الحدائق

---

^۱ . متن: «هستند».

^۲ . در نسخه «مرآت» بدل «لطائف» نوشته شده بعدا با خود کار قرمز اصلاح شده است.

[ادب - فارسی نثر]

مؤلف: عبداللطیف بن عبدالله العباسی الموسوی

این مؤلف خیلی معروف است برای شرح مثنوی معنوی

آغاز: «این گلدسته ایست از ریاحین حدیقه سخنوری و هوش مندی و مجموعه ایست از لطائف نسخه

فرهنگ افزای و دانش پژوهی مسمی به لطائف الحدائق من نفائس الدقائق . . .».

کاتب: نا معلوم، ۱۱۳۴ هـ صفحات ۴۰۱.

مؤلف از کتب معتبره استفاده کرده است؛ چنانچه جا به جا حواله های کتب ذیل دیده ام: کنز اللغات،

شرح اصطلاحات صوفیه از شیخ ابن عطا و شرح عبد الرزاق کاشی، فرهنگ سید جمال انجوی، چهل

و چهار فرهنگ معتبر منتخب کرده است.

(۴۸)

شواهد النبوة

[سیر، سیرت حضرت محمد صلی الله علی [وآله] وسلم - فارسی نثر]

مؤلف: مولانا جامی

آغاز: «الحمد لله الذی ارسل رسلا مبشرین و منذرین سیتلایون للناس علی . . .».

کاتب، یوسف بن اکرم، ۹۸۲ هـ صفحات ۳۹۴.

«کهن ترین تا به امروز (در پاکستان) ۵۸/۳/۱۰»^۱

(۴۹)

اخبار الأخیار

[تذکره عرفا، سیر - ادب فارسی نثر]

مؤلف: شیخ عبدالحق محدث دهلوی (۱۰۵۲ هـ)

این کتاب به سه طبقات، در تکمله منقسم است:

طبقه اول: در احوال حضرت خواجه معین الدین چشتی تا شیخ فخرالدین بن خواجه بزرگ.

طبقه دوم: از حضرت بابا فریدالدین گنج شکر تا مولانا احمد حافظ.

^۱ . یادداشت از استاد احمد منزوی.

طبقه سوم: از شیخ نصیر الدین چراغ دهلی تا مولا نا بخشی.
در خاتمه احوال آبا و اجداد خود نوشته است و در مقدمه احوال و مقامات حضرت شیخ عبدالقادر جیلانی (ره) نیز آمده است.
آغاز: «شکر حضرت واهب العطیات را تعالی و تقدس ... این کتاب را اخبار الاخیار فی سیر الابرار نام شد ...».

کاتب: نامعلوم، ناقص الآخر، سده ۱۲ ق، صفحات ۶۴۰.
این کتاب خیلی معروف و مطبوع است.

(۵۰)

تاج المصادر

مؤلف: (?)

آغاز: «الحمد لله رب العالمین حمداً يفوق حمد الشاکرین نحمده علی سراً ... الخ اما بعد فان ...
مصادر هذین فارسیها ...».
کاتب، ناقص الآخر، سده ۱۲ ق، صفحات ۵۰۳.

(۵۱)

معارج النبوة

مؤلف: معینی کاشفی

این کتاب مشتمل بر مقدمه و چهار ارکان و خاتمه.
آغاز: «ربنا اتنا من لدنک رحمة و هی لنا من امرنا رشد، قمری که صحائف لطائف ... بنقوش تقریر آن موشح بود ... این خطاب معین می شد لاجرم مسمی به معارج النبوة فی مدارج الفتوة گشت».
کاتب: نامعلوم، ۱۹۶۱ ه، صفحات ۷۰۰.

(۵۲)

منافع المسلمین

مؤلف: عبدالجمیل بن محمود بن محمد الحافی

مؤلف نشان ابواب و فصول نداده است و عنوانات هم مذکور نیست.
 آغاز: «الحمد لله رب العالمين و الصلوة والسلام على نبينا محمد خيرا لانياء والمرسلين... اما بعد چنین گوید بنده پرکنده کمینة درویشان... عبدالجمیل بن محمود بن محمد الحافی... الخ».
 خلاصه هدایه و نهاییه و زبده خلاصه و کفایه در وی درج بود به لغت فارسیه ترجمه کرده می شود...
 به اشاره واجب الاطاعه مخدوم زاده عالمیان مولانا برهان الدین محمد که سبط بزرگوار جهان مولانا معین الدین محمود علیه الرحمه... الخ در این مختصر را منافع المسلمین نام نهاده شد...
 کاتب، نامعلوم، ۱۰۸۵ هـ صفحات ۶۸۲.

(۵۳)

اشعة اللغات (جلد اول)

(حدیث، دین، فارسی نثر)

مؤلف: شیخ عبدالحق محدث دهلوی (به سال ۱۰۱۹ - ۱۰۲۵ هـ)

این مشتمل بر کتب ذیل:

۱ - کتاب الایمان.

۲ - کتاب العلم.

۳ - کتاب الطهارت.

۴ - کتاب الصلوة.

۵ - کتاب الحناظر.

آغاز: «الحمد لله اكمل على كل حال و في كل حين و الصلوة والسلام... الا لمكون على المرسلين...»

الخ اما بعد بنده مسکین عبدالحق بن سیف الدین الدهلوی الموطن البخاری الاصل... الخ».

کاتب، نامعلوم، سده ۱۲ ق، صفحات ۷۵۰.

(۵۴)

شرح سفر السعاده

(دین، حدیث، عبادات، فارسی)

مؤلف: شیخ عبدالحق محدث دهلوی (ف ۱۰۵۲ هـ)

منقسم است بر سه حصه: اول در مبحث احادیث جمع کرده، مؤلف مولانا مجدالدین فیروزآبادی، دوم در اصول فقه حنفی، سوم در احکام شرعی.

آغاز: « سبحانک لاعلم لنا الا ما علمتنا انت العليم^۱ الحكيم... اما بعد فيقول العبد الضعيف الفقير الى الله القوى الغنى البارى عبدالحق بن سيف الدين بن سعد الله الترك الدهلوى... باعث بر جميع اين خزائن و تأييد اين موائد آن که کتاب سفر السعادة که آن را صراط مستقيم نیز خوانند تصنيف الشيخ العالم... محمد بن يعقوب بن محمد بن ابراهيم بن عمر بن ابى بکر احمد بن محمود بن ادريس بن فضل الله... الشهير بالشيخ مجدالدین الفيروزآبادی...».

کاتب: نامعلوم، ۱۱۰۷ هـ از نسخه به خط مؤلف نقل شده است، صفحات ۹۳۴.

(۵۵)

اشعة اللمعات (نصف آخر)

مؤلف: شیخ عبدالحق محدث دهلوی

رک: ص ۵۳ فهرست حاضر.

آغاز: « کتاب البيوع بيع گاهى به معنى عقد آيد که اثر آن بر آمدن مال است از ملک یکی .. و در آمدن در ملک ديگری که مبادله مال به مال عبارت از آنست.»

کاتب: نامعلوم، (آخر ناتمام)، سده ۱۱ ق، صفحات ۸۹۸.

(۵۶)

تفسير سورة فاتحه

مؤلف: معين مسكين

مؤلف در باره ابواب و فصول گوید: «اعلم ان هذا الكتاب مشتمل على مقدمه و خمسة عشر مجلسها و كل مجلس منها ترتيب على فصول كثيره.»

آغاز: «ربنا آتنا من لدنك رحمة وهيب لنا من امرنا رشدا الحمد لله الذى زين المفارق عرائس نفائس...»

اما بعد فان الله تعالى اكرمنا بكريم كتابه... العبد الضعيف... اعنى معين المسكين... الخ.»

کاتب: محمد حسين، ۱۱۹۹ هـ صفحات ۶۰۲.

^۱ . متن: «علم»

(۵۷)

هفت اقلیم

(تاریخ، معرفی امکان، جغرافیة اقلیم، فارسی نشر)

مؤلف: امین احمد رازی

به سال (۱۰۱۰ هـ) تألیف شده، این کتاب در سه جلد است، خیلی معروف و مطبوعه است. در اشیاتک سوسائتی بنگال کاکهته در سه جلد و [به] تعلیقات جواد فاضل از تهران ایران هم چاپ گردید. آغاز:

«خرد هر کجا گنجی آرد پدید
به نام خدا سازد آن را کلید ...»
اما بعد چنین گوید محرر این مقالات و مقرر این کلمات امین رازی اصلح الله ... الخ.»
کاتب، محمد حیات، ۱۲۶۶ هـ صفحات ۷۵۰.

(۵۹)

حواشی مثنوی معنوی

مؤلف: ناشناخته

بر این نسخه حواشی مفیده دارد از شروح مختلف مثنوی مولوی کسی بر حواشی نقل کرده است. نسخه خیلی خوش خط است، سده ۱۱ ق (قیاساً).
آغاز: «هذه الكتاب المثنوی المعنوی المولوی و هو اصول الدین فی کشف اسرار لاصول و الیقین ...»
شعر اول در این جلد این طور است:
بشنو از نی چون حکایت می کند
وز جدایی ها شکایت می کند»
کاتب: نامعلوم، ۱۲۶۵ هـ صفحات ۳۰۲.

(۶۰)

شرح سکندر نامه

مؤلف: محمد نصیر بن سلطان سفیدنی دهلوی

[رک: ص^۱ فهرست حاضر]

آغاز: «حمد و سپاس متوافره و ثنای متکثره مر خالقی را که ظلمت کده حروف اشباح انسان را به ضیاء مصباح نفسانی ارواح منور ساخته ... اما بعد حمد و صلاة چنان گوید ... محمد نصر بن سلطان سفیدنی ... الخ چون دیدم که طائفه از یاران محترم و دوستان همدم باعث شدند که پیش ازین بر سکندر نامه شرحی را تصنیف ... خواجه نظام الدین علیه الرحمه یکی از فضلا شرحی ساخته ...».

کاتب: نامعلوم، ناقص الآخر، سده ۱۳ ق، صفحات ۲۰۰.

(۶۱)

مجموعه

۱ - نزهة الكتاب و تحفة الاحباب

(دین - ادب فارسی نظم و نثر)

مؤلف: حسن بن عبدالمؤمن الخوئینی، سده ۱۱ ق (قیاساً)

مؤلف این کتاب را به چهار قسم مفصل کرده بدین ترتیب:

قسم اول: مشتمل است^۲ بر صد آیت از قرآن مجید در مقاصد متفاوت.

قسم دوم: محیط [۱] است بر صد کلمه از احادیث.

قسم سوم: جامع است صد کلمه از نصائح خلفا رضی الله عنهم.

قسم چهارم: حاوی [۱] است بر صد [و] بیست تازی مترجم با صد [و] بیست فارسی.

آغاز: «الحمد لله الذي تفضل على عباده بمواهب الانعام و ملاء معادن خواطر الفصحاء ببدايع جواهر

الكلام ... چنین گوید ناظم این قلائد ... حسن بن عبد المومن الخوئینی ...».

کاتب، نامعلوم، شاید مؤلف خود، سده ۱۱ ق، صفحات ۸۰.

(۶۲)

۲ - حدیث اربعین نووی (عربی)^۳

۳ - در منقبت قطب الطر [۱] ائق ... حضرت خواجه بهاء المله والدین محمد البخاری

^۱ . شماره صفحه نا نوشته است.

^۲ . متن: «شمل ست».

^۳ . چون نسخه عربی بوده و موضوع فهرست کتاب های فارسی است، شاید به این دلیل توضیحات را نیاورده است.

مؤلف: مولانا جامی

آغاز:

چند شوی بند به هر نقش بند

در خم این دائرة نقش بند

کاتب: نامعلوم، سده ۱۳ ق، صفحات ۶.

(۶۳)

مجموعه

۱. اسطر لایه

(عربی نثر)

از: بهاء الدین محمد عاملی

۲- شرح لوائح^۱

مؤلف: مولانا جامی

شارح: عمادالدین فضل الله خلیفه حاجی محمد جیون شاه

آغاز: «... ثناء علیک کیف و کل ثناء بعبود... جل عن ثنای جناب قد سک... اما بعد این حذف ریزه

چند بی مقدار و سفال...».

کاتب: سعدالله تهته، ۱۱۰۸ هـ صفحات ۸۰.

۳- رقعات جامی

(ادب فارسی نثر و نظم)

مؤلف: مولانا جامی

آغاز: «بعد از انشاء صحائف ثناء و محمدمت هذالذی انزل علی عبده الکتب و پس از ادای وظائف

درود و تحیت علی افضل من اولی الحکمة...».

کاتب: رحمت الله بن رضی خان، ۱۱۷۱ هـ صفحات ۱۳۶.

(۶۴)

رساله در فن انشاء

^۱ . زیر این عنوان با عنوان بعدی با خود کار قرمز نشانی دارد!

مؤلف: نامعلوم (ناقص الاوّل) سده ۱۲ ق.
 این رساله در هفت باب است:
 باب اول: در رقعات سلاطین به سلاطین
 باب دوم: در فرامین
 باب سوم: در شرح پروانه جات.
 باب چهارم: در نوشتن عرائض.
 باب پنجم: در مکتوبات که ابنای روزگار با یکدیگر بنویسند.
 باب ششم: در خطوط و قبالات شرعی.
 باب هفتم: در نوشتن دستک و سرنامه و غیره التماس از بلغای روزگار.
 آغاز: «ناقص الاوّل» اعتبار خان قدسه الله سره منشی بوده و عمری در فن انشاء صرف کرده چیزی به طریق یادگاری بنویس که مردم بخواند [از آن بهره حاصل نماید به حکم اشارت آن عزیزان خطی چند به عبارت شکسته و بسته به قلم آمد . . . الخ].
 کاتب: نامعلوم، سده ۱۳ ق، صفحات ۳۰۰.

(۶۵)

مجموعه

۱ - عقائد صوفیه

مؤلف: ؟

آغاز: «الحمد لله رب العالمین و صلوة علی خاتم النبیین سیدنا محمد النبی وآله اجمعین . . .»
 کاتب، نامعلوم، سده ۱۱ ق، صفحات ۹۰.

۲ - شرح قصیده غوثیه^۱

(فارسی نثر)

مؤلف: محمود بن لایه محمد شیرازی ساکن بلده نرنول (هندوستان) سده ۱۲ ق.

^۱ . زیر عنوان با قرمز نشانی دارد.

آغاز: «الحمد لله الحمد لله^۱ الذی نور بنور معرفته صدور العارفين و اولياء و احرق قلوب العاشقين ... می گوید اضعف عباد الله ... محمود بن لایه محمد شیرازی ... که چون قصیده معظمه و منظومه حضرت سیدنا ... سید عبد القادر جیلانی غوث اعظم رض ...».

کاتب، نامعلوم، سده ۱۳ ق، صفحات ۹۱ - ۱۶۰.

۳ - شجره نامه خواجگان نقشبندیه^۲

(فارسی نثر)

مؤلف: عبدالجبار، سده ۱۳ ق.

در این رساله مولف شجره طریقت خود بیان فرموده است، بدین طور:

فقیر عبدالجبار مرید میان شاه سید محمد امان و آن مرید میان تاج محمد جیو قندهاری و آن میان صاحب الدین جیو قندهاری و آن میان تاج محمد قندهاری و آن میان عبدالحمید قندهاری و آن میان نور محمد قندهاری و آن حضرت میان عبدالحکیم قندهاری و آن میان حافظ الله یار لاهوری و آن حضرت میان سعد و ایشان به میان برخوردار بهکری و ایشان به میان محمد لاهوری و ایشان به میان سید لعل جیو و میان عبدالحکیم و ایشان به حافظ عبدالغفور یساوری و ایشان به شیخ سعدی لاهوری و ایشان به حضرت شیخ آدم بنوری؟ و ایشان حضرت شیخ احمد سرهندی مجدد الف ثانی قدس سرهم.

آغاز: «الحمد لله الذی خلق الانسان من صلصال کالفخار و خلق الجن ...».

کاتب: فقیه الدین محمد قریشی انصاری، سنه ۱۲۶۶ هـ صفحات ۱۶۰ - ۱۹۰، اوراق عربی آنست، از صفحه ۱۹۱ - ۲۰۷ رساله حاضر است.

۴ - رساله تصوف

(ادب - فارسی نثر)

مؤلف: مولانا عبد الحکیم کاکڑی قندهاری مذکور، سده ۱۲ ق.

آغاز: «الحمد لله رب العالمین الرحمن الرحیم و الصلوٰة والسلام علی خیر خلقه ... اما بعد فهذا رساله فی بیان ما اکتسب صاحبنا و مولانا مولوی عبدالحکیم کاکڑی قندهاری ...».

کاتب، ایضا، سده ۱۳ ق، صفحات ۲۰۸ - ۲۲۳.

^۱ . در اصل مکرر است!

^۲ . این رساله و رساله بعدی به عنوان شماره (۶۶) معرفی شده است، زیر عنوان هم با قرمز نشانی دارد!

(۶۷)

۵ - اقرب الطریق

مؤلف: شیخ علی متقی

آغاز: «الحمد لله رب العالمین والصلوة علی سیدنا محمد و آله و صحبه اجمعین این رساله ایست تصنیف شیخ علی متقی که نام این رساله اقرب الطریق است».

کاتب، نامعلوم، سده ۱۲ ق، صفحات (۲۲۳ - ۲۲۶)

۶ - رساله تصوف، ناشاخته

(فارسی نشر)

مؤلف: نامعلوم

ناقص الطرفین

آغاز افتاده: «... فعل می کند و مذهب جبریه جبر محض است که بنده را قدرتست و نه اختیار و مذهب اهل سنت و جماعت حال است میانه هر دو مذهب... الخ».

این رساله مشتمل است بر ۲۴ فصل.

صفحات ۲۲۶ - ۲۳۶.

۷ - رساله فقه

(فارسی نشر)

مؤلف: نامعلوم

آغاز: «الحمد لله صفاته العلی و السلام علی عباده الذین اصطفی قال مظهر الحقائق...».

مؤلف ابواب و فصول را نشان نداده است ولی باب ها به اشعار عالی مزین ساخته است، صفحات (۲۳۷ - ۲۵۸)، کاتب: نامعلوم، سده ۱۱ ق.

(۶۸)

رساله تصوف

(فارسی نشر)

مؤلف: نامعلوم به سال (۹۹۷ هـ)

[رک: صفحه ۲۷۷]

آغاز: «لا اله الا الله محمد رسول الله ذاکر^۲ می باید کرد در وقت جریان این کلمه بر زبان موافقت میان دل و زبان نگاه دارد و در طرف نفی وجود جمیع محدثات را به نقل فنا مطالعه فرماید در طرف اثبات وجود قدیم... الخ».

کاتب: عبدالرحمن بن عبدالله نقی بکری، سده ۱۱ ق، صفحات ۲۵۹ - ۲۷۷.

(۶۹)

مجموعه

۱ - چهل حدیث بابا رتن و شرح آن

مؤلف: مولانا جامی

آغاز: «الحمد لله رب العالمين العاقية للمتقين و الصلوة والسلام عی خیر خلق محمد و آله اجمعین اما بعد این احادیث شریفه مرویست از حضرت بابا رتن به شش صد سال رسیده بود که پیش از حضرت محمد صلی الله علیه وسلم در دینی که بود دانا و دانشمند آن قوم بود... الخ».

این فقیر حقیر البضاعت از احادیثی که از حضرت بابا با سند صحیح روایت کرده چهل حدیث را ترجمه کرده آمد...

کاتب، نامعلوم، ناقص الآخر، سده ۱۱ ق، صفحات ۱ - ۳۶.

(۲ - ۳ - ۴ - رسائل عربی)

(۷۰)

ملهیات مهمل

(عرفان - ادب فارسی نظم)

مؤلف: نظامی پیشاوری، به سال ۱۲۴۸ هـ

مؤلف در باره سال تألیف چنین گوید:

چهل وهشت و هزار و دو صد سال، ۱۲۴۸ هـ

هست تاریخ این خجسته مثال

۱. منظور ص ۲۷۷ خود نسخه است.

۲. کذا!

تخلص خود در شعر ذیل آورده است:
 به نظامی بده که ناشاد است
 دستگیریش کن که افتاد است
 مولف از مضافات پیشاور بود که جایی سکونتش از پیشاور پانصد و یازده دور (کروه) بود.
 آغاز:
 خنده آمیز هست بیتی چند
 بعد از آتش بخوان و اول خند
 هر که این مهملات بر خواند
 ایزد اسنان او بخنداند
 ...
 نام این ملهمات مهمل شد
 گمراهان را مثال مشعل شد
 کاتب: نامعلوم، سده ۱۳ ق، صفحات ۱۵۰.

(۷۱)

مجموعه

۱ - چهل حدیث

(فارسی نثر، متن احادیث عربی)

مؤلف: بهاء الدین بن یوسف بن ملک دینار
 آغاز: «احدی را که قل هو الله احد نام اوست و مدح حمدی را که الله الصمد نام اوست ... می گوید
 داعی ضعیف ... بهاء الدین ...»
 کاتب: محمد حسین، ۱۲۷۵ هـ صفحات (۱ - ۱۸۸)

۲ - منهاج العارفين

(عرفان، ادب فارسی نثر)

مؤلف: نامعلوم
 آغاز: «حمد بی عدد و ثنای بی عدد مر خدایی را که سینه عارفان بخزانة اسرار خود ساخته و لوح دل
 محبان از غیر حق پاک نبشته ... این سخن از کلام اهل معرفت جمع کرده اند و نام این کتاب منهاج
 العارفين نام نهاده اند.»
 کاتب، ایضاً، ۱۲۷۵ هـ صفحات ۱۸۹ - ۱۹۶.

(۷۲)

۳- رساله فقه

(فارسی نشر)

مؤلف: نامعلوم، سده ۱۲ ق.

آغاز: «الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين... در خبر است که از جابر بن عبدالله و او روایت می کند... الخ».

کاتب، ایضا، ۱۲۷۵ هـ صفحات ۱۹۷ - ۳۰۸.

[۷۳]

مجموعه

۱- شیر و شکر

(ادب - فارسی نظم)

مؤلف: [شیخ بهایی]

آغاز:

فارحم انک انت فی الرحم الوحيد

رب انی منا الضّر الشديد

ثم کنا ظالمین اهدیتنا

نحن کنا میتین احييتنا

خاک گشتن در ره عشق بتان

شیر و شکر چیست ای مرد جوان

عنوانات: فی بیان معنی کتبت و کتراً مخفياً الی آخره، حکایت علی سبیل المثل، فی ان البلايا و ان کانت کثرة، فی السخاوة.

کاتب: محمد کاظم، ۱۲۲۰ هـ صفحات ۱ - ۳۰.

۲- خلاصه المقامات

(سیر، مناقب، ادب فارسی نشر)

این کتاب در احوال شیخ احمد جامی نامقی ملقب به زنده فیل است.

مؤلف: ابوالکارم بن عماد الملک جامی (به سال ۸۴۰ هـ)

مشمول بر ده باب ...

آغاز: «حمد و ثنای بی منتها که مطیعان حریم حرم سدره المنتهی از ارتقای معارج الصّور».

کاتب: احمد بن عبدالرحیم ۱۲۶۴، صفحات ۳۱ - ۳۰۰، این کتاب در هند و ایران چاپ شده است.

(۷۴)

۳- رساله مودت آل رسول - صلی الله علیه و سلم

مولف: شمس الدین عمر دولت آبادی

این رساله در ده (۱۰) باب است:

باب اول: در اولاد رسول - صلی الله علیه و سلم.

باب دوم: در بشارت (اولاد) رسول - صلی الله علیه و سلم...

باب پنجم در نسبت علوی ...

باب دهم در ذکر لعنت یزید.

آغاز: «الحمد لله رب العالمین والعافیة للمتقین والصلوة والسلام... اما بعد... بنده در گاه نبوی صلی الله

علیه وسلم... شمس الدین عمر دولت آبادی...».

کاتب: نامعلوم، سده ۱۱ ق، صفحات ۳۰۱ - ۴۱۰.

(۷۵)

اسطرلاب و شرح بیست باب طوسی

(فارسی نثر)

مولف: «بایستی از شمس المعالی باشد [نسخه ها ۱: ۳۵۳]»^۱

اسم شارح در آغاز کتاب نیامده است.

آغاز: «حمد بی حد و ثنای بی عدد واجب الوجودی را که این انسان و عقل ایشان را قوتی داد که

جسم... یعنی اسطرلاب که محضر است... می گوید مولف این مسوده که بعضی از احبا چون به مطالعه

و مذاکره کتاب بیست باب در معرفت اسطرلاب که منسوب است به مهندس اعلم... نصر الدین...».

کاتب، نامعلوم، ناقص الآخر، سده ۱۱ ق، صفحات ۲۰۰.

(۷۶)

^۱ . بعدا با خود کار قرمز نوشته شده است .

مکاشفات رضوی

(شرح مثنوی - ادب فارسی نظم و نثر)

مؤلف: میر محمد رضا لاهوری (به سال ۱۰۸۴ هـ)

بنگرید: احمد منزوی ۱۴۱۵/۲.

آغاز: «نه هر حمدی سزاوار آفریدگار جهان و جهانیان [است]، نه هر حامدی کاشف اسرار قرآنست، و نه هر مثنوی خوانی مثنوی دان است... الخ، به فضل حق تعالی در سال یک هزار و هشتاد و چهار هجری تیر دعا به هدف اجابت رسید... این نسخه را به مکاشفات رضوی موسوم گردانید...».

کاتب: نامعلوم، ۱۱۵۵ هـ صفحات ۷۰۰.

(۷۷)

دیوان هلالی

مؤلف: هلالی

آغاز:

بگذار که در [ر]وی تو بینم خدا را
خاصیت عیسی است دم باد صبا را^۱

ای نور خدا در نظر از روی تو ما را
تا نکهت جان بخش تو همراه صبا شد

...

شاهان چه عجب گر بنوازند گدا را

گر یاد کند میل هلالی عجب نیست

کاتب، نامعلوم، سده ۱۲ ق، صفحات ۱۹۸.

(۷۸)

رساله در علم هیئت

مؤلف: نامعلوم (ناقص الطرفین)

آغاز افتاده: «و وضع و حرکت لازمه و آنچه از... است.. از عناصر از بعضی ازین حیثیات درین علم در جمیع ملل و ادیان... الخ».

کاتب: نامعلوم، ناقص الآخر، سده ۱۱ ق، صفحات ۴۴۰.

^۱ . متن: صباست!

این نسخه خیلی کرم خورده است، قابل استعمال نیست، ابواب و فصول مشخص نیست، در بعضی جاها عنوانات به روشنائی سرخ نوشته است.

(۷۹)

مجموعه**۱ - حسنات العارفين^۱**

(فارسی نشر)

مؤلف: دارا شکوه

آغاز افتاده: «... از کتب اهل سلوک و طریقت... گردیده بود و جز توحید حرف منظور نظر نبودند، روی وجد و زرق اکثر کلمات بلند از حقائق و معارف...».

کاتب: نامعلوم، سده ۱۲ ق، صفحات ۱۵۰.

۲ - سیر نامه

(فارسی نشر)

مؤلف: نامعلوم

ناقص الاوّل و الآخر.

مؤلف در این سفر نامه، سفر های مختلف مخدوم جهانیان جهان گشت بخاری (ف...)^۲ جمع نموده است و در جای عنوانات ذیل به نظر رسیده است:

بعد ازان به جانب شهر بصره، بعد ازان به جانب کاذرون، بعد ازان به جانب امام عییده، بعد از آن به جانب شهر غزنی، بعد ازان به جانب شهر روم... عیدان... پیشاور.

کاتب: نامعلوم، ناقص الآخر است، سده ۱۱ ق، صفحات ۱۵۱ - ۲۴۰.

(۸۱)

تعبیر نامه خواب

^۱ . عنوان بعداً با خودکار قرمز نوشته شده است.

^۲ . تاریخ نا نوشته.

مؤلف: نامعلوم، ناقص الطرفین

آغاز افتاده: «... خواند ایشان را حاجت یابد به کتاب ها و معبران دیگر از بهر آنکه هر چه ازین علم به کار آید تمام بیابد خواب راست از دروغ بشناسد... الخ».

کاتب، نامعلوم، سده ۱۲ ق، صفحات ۴۰۰.

عنوانات ذیل به نظر رسیده است:

۱- اندر غسل کردن و تیمم و روی شستن و بیانات نماز.

۲- اندر دیدن نای و... جنگ...

(۸۲)

دیوان شمس تبریزی

مؤلف: شمس تبریزی

آغاز: «ای طائران قدس را عشقت... در حلقه سودای تو روحانیان را حال ها».

این دیوان کامل نیست ولی انتخاب دیوان در نظر می آید، اسم انتخاب کننده درج نیست و نه دیباچه دارد و خالی است از عنوانات.

کاتب، نامعلوم، سده ۱۲ ق، صفحات ۶۰۰.

در اول و آخر یکی شاعر نام دار سروده که اسمش امید علی... بود، تحریرات خود نگاشته است بر صفحه اول نوشته شده است.

عبد آل نبی امید علی

نقش بندی زفیض لم یزلی

و در آخر نوشته است: این کتاب ملکیت فقیر امید علی ولد حاجی عبد الله سانونی مرحوم ساکنه قصبه هاله زندی... .

(۸۳)

مجموعه

۱- مرام الملوک

(صید، شکار، علم جانوران، ادب فارسی نثر)

مؤلف: هاشم بن محمد الحسینی

این کتاب در عهد والی سنده ابوالفتح مرزا محمد باقی بن محمد عیسی ترخان تألیف شده است. این در سه باب و هشت فصل است. آغاز: «حمد و ثنا مرخالقی را سزد و شکر و سپاس مر رازقی را رسد که ... قعر بحر را به دست سماک مبتلا کرد ... انا اضعف عبادالله الغنی هاشم بن محمد الحسینی ... چون فضائل حمیده پسندرا ... حضرت شاه زاده عالمیان ... ابوالفتح مرزا محمد باقی بن محمد عیسی ترخان ... معاینه و مشایده نموده شد و یقین دانسته عقلا معروف دارند ... الخ، و این رساله را مرام الملوک نام نهاده اند ...». کاتب، نامعلوم، سده ۱۳ ق، صفحات ۱ - ۶۰.

(۸۴)

۲- رشد المجالس

(وعظ، نصایح، عرفان، ادب فارسی نثر)

مؤلف: موسی بن محمد شوون افغان (سده ۱۲ ق)

ابواب و فصول مذکور نیست

آغاز: «الحمد لله يوميه والصلوة والسلام على رسوله محمد وآله واصحابه اجمعين ... مؤلف این مختصر اضعف عباد الله القوی المنان موسی ابن محمد شوون افغان ... الخ». کاتب، نامعلوم، ناقص الآخر، سده ۱۳ ق، صفحات ۶۱ - ۱۰۴.

۱۳- برهان العارفين

(فارسی نثر)

مؤلف: نامعلوم

این رساله در سه باب است:

اول در آفرینش موت، دوم در بیان ذکر موت، سوم در بیان روح.

آغاز: «الحمد لله رب العالمين والعاقبت للمتقين ...».

نام این کتاب برهان العارفين نهاده است.

کاتب، عبد الکریم نقشبندی ۱۲۰۵ هـ صفحات ۱۰۴ - ۱۶۵.

^۱ . در حاشیه سجع مهر مستطیل «وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، مرکز تحقیقات، اموال دولتی» دیده می شود.

(۸۵)

۴ - گلشن راز

(عرفان، ادب، فارسی نظم)

مؤلف: محمود شبستری

آغاز:

چراغ دل به نور جان بر افروخت

بنام آن که جان را فکرت آموخت

کاتب: عبدالکریم شاه، ۱۲۸۰ هـ صفحات ۱۶۶ - ۲۱۰.

این کتاب خیلی متداول و مشهور است.

(فهرست مخطوطات کتابخانه حضرت مولانا محمد هاشم جان مجددی در کوئته - پاکستان - مرتبه

محمد اقبال مجددی نومبر ۱۹۷۸ ع).

کتابخانه گنج بخش مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان اسلام آباد

مشخصات این نسخه خطی

شماره خطی: ۸۰۵۰

اسم کتاب: فهرست مخطوطات فارسی

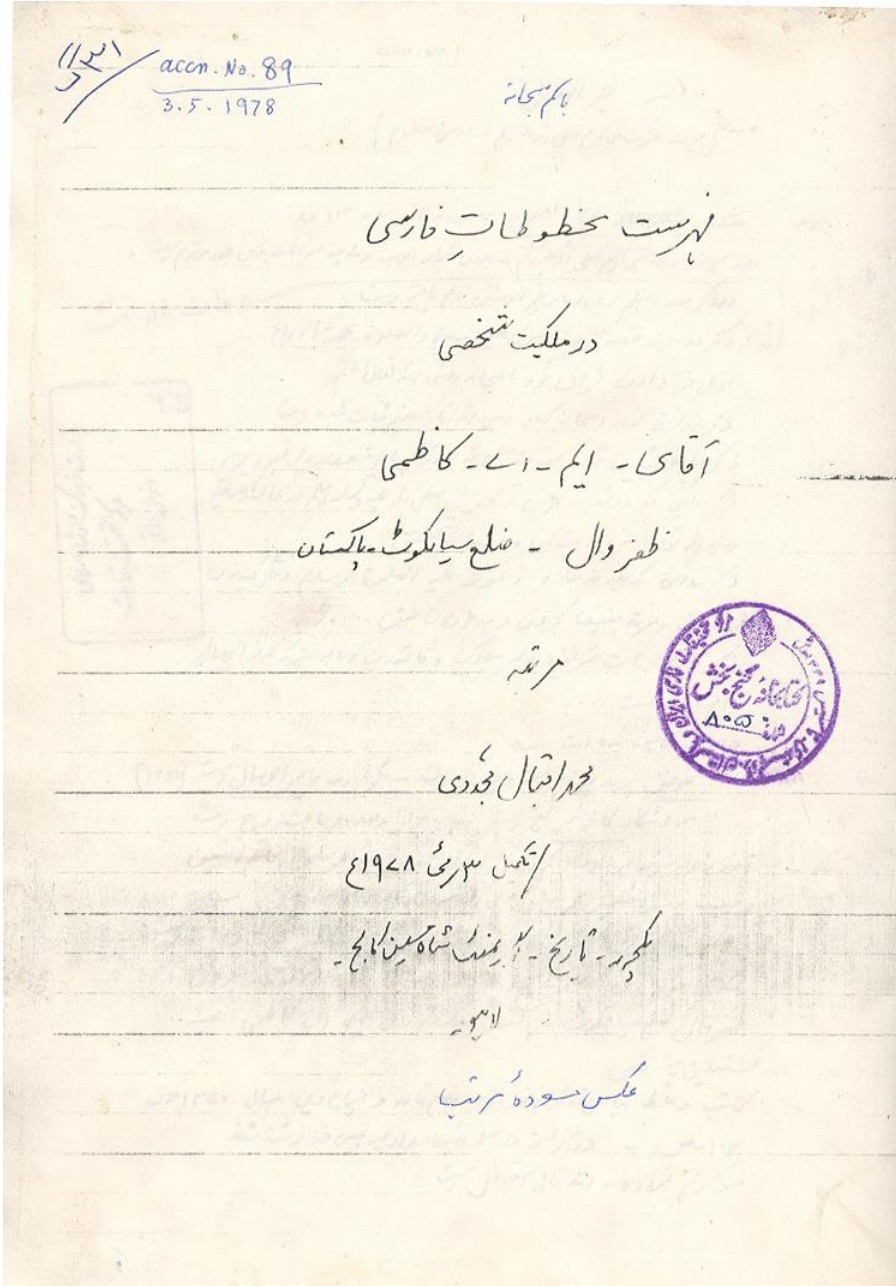
مؤلف: محمد اقبال مجددی

موضوع: (فهرست نگاری، فارسی، نثر)

صفحات: (۳۳ ص)

کتابت: ۳ مه ۱۹۷۸ م

شماره سی دی: ۲۳۵۹ / ۲۲۵

باسم سبحانه

فهرست مخطوطات فارسی
در ملکیت شخصی آقای - اییم - ای - کاظمی
(ظفروال - ضلع سیالکوت - پاکستان)

مرتبہ: محمد اقبال مجدّدی

تکمیل ۳/مئی ۱۹۷۸ع.

مکچرمہ - تاریخ - گریمنت شاہ حسین کالج

لاہور

عکس مسودہ مرتب

[سجج مهر دائرہ ای]

«کتابخانہ گنج بخش شماره (۸۰۵۰) مرکز تحقیقات ایران و پاکستان، راولپندی تأسیس ۱۳۳۹

ش»

(۱)

خیر الوصال

(سیرت حضرت نبی کریم صلی الله علیه [وآله] وسلم - فارسی منظوم)

مؤلف: غلام ..

(رک: به خاتمہ، سدہ ۱۳ ق)

در سیرت حضرت نبی کریم صلی الله علیه وسلم، بدون شمار ابواب ولی چند عنوانات بدین طور

مرقوم است.

در ذکر سبب نظم این رسالہ خیر الوصال نام یافته است!

در ذکر بیان قصہ کردن رسول علیه السلام و الصلوٰۃ به حجۃ الوداع.

اول به خبر دادن فراق خود به اصحاب رضی الله تعالی عنہم.

ذکر روایتی کہ از اصحاب کبار رضی الله تعالی عنہم ثابت شدہ است.

ذکر مامور شدن آن حضرت صلی الله علیه وسلم با استغفار اهل قبور ...

^۱ . این دو یادداشت در حاشیہ دو طرف نوشته شدہ است «وفات نامہ است، اگر همان شعر ذکر می شد بہتر بود».

ذکر روایتی که در شدت مرض آن حضرت صلی الله علیه وآله وسلم از عایشه صدیقه رضی الله تعالی عنه روایت کرده است به تحقیق.

ذکر روایتی که بعد از جنازه آن حضرت علیه الصلوٰه و [ال]سلام و فکر کندیدن قبر شریف و مرقد منیف کردن و مدفون ساختن ... گوید.

ذکر تاریخ وفات شریف و عمر مبارک و خاتمه این رساله متبرکه که خیر الوصال نام یافته است ... در ۱۳۱۵ هـ تالیف شده است.

جو او پرسد چه نام است و چه سال است؟ بگویم ربنا «خیر الوصال» است (۱۲۱۵)

همه اشکار کافوشر گنج است هزار و صد و با عشر و پنج است

آغاز: «آغاز رساله متبرکه خیر الوصال که در ذکر ارتحال حضرت سید المرسلین و خاتم النبیین و حبیب رب العالمین محمد مصطفی صلی الله علی و آله وسلم و اصحابه اجمعین.

خدا کان خالق این کائنات است بدست قدرتش موت و حیات است

به حکمت ها خود آن خلاق بی چون همه را از عدم آورد بیرون

نستعلیق به مشقی، کاتب و عظمیاس خاطر برخوردار سید غلام قادر و چراغ دین به سال ۱۲۷۰ هـ ق،

۱۰۲ص. در آخر نسخه ۵ صفحه اشعار و ادعیه به همین خط نوشته شدند، نسخه کرم خورده، ولی قابل استعمال است.^۱

(۲)

لباب الاخیار

از: محمد بن محمود

حدیث و فقه و علوم دینی، در چهل باب است.

باب اول در فضیلت علم و علماء، باب دوم در فضیلت کلمه طیبه، باب سوم در فضیلت بسم الله، چهار

فضیلت صلوات، پنجم فضیلت ایمان، دهم فضیلت روز جمعه، بیستم فضیلت ذکر خواندن، چهلم در

ذکر علم و علماء.^۲

آغاز: «بسم الله - رب یسر - حمد بی حد و ثنای بی عدد بر خدائی را جل جلاله و عم نواله که حلم

علماء را بر علم .. بر افراشت و برف .. اصلی را در محمل ...

^۱ . سجع مهر حاشیه «وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، مرکز تحقیقات اموال دولتی». [حاشیه، یادداشت: ظفروال ضلع

سیالکوٹ - پاکستان به ملک آقای ایم، ای، کاظمی - نم ۱]. معمولاً این یادداشت در اکثر توضیحات آمده است.

^۲ . یادداشت «کامل است» در حاشیه است.

اما بعد می گوید بنده ضعیف گناه کار امید وار رحمت پروردگار محمد بن محمود اصلح الله امور دینی و دنیاوی که چون فضل کردگار و کرم آفریدگار تعالی سبحانه و تواتر نعماته . . . و لباب الاخیار نام کردن بنا بر آن چهل باب است و در هر باب ده حدیث در نظر آوردم و به پارسی ترجمه کردم از برای آسانی مبتدیان و کسانی که بر لفظ عربی اطلاع نیابند . . . الخ».

ظفر وال ضلع سیالکوت - ایم ای، کاظمی نمبر ۲، نستعلیق و نسخ، مشقی، کاتب غلام قادر، ۲۴ شوال ۱۲۷۶ هـ ق، ۱۵۰ صفحات.

مؤلف به موضوعات مختلف احادیث رسول صلی الله علیه از عربی به فارسی ترجمه کردند، کاتب سید غلام قادر در آخر کتاب یک قریمه در نظم فارسی افزوده است برین تاریخ کتابت و سنه تبرک نسخه نیز آورده شده.

(۳)

شرح نصاب صبیان

(فارسی ادب - نظم)

مؤلف: ابو نصر فراهی

اسم شارح معلوم نیست ولی حواشی به قلم مختلف بر آن نوشتند، این نسخه آن است که مدرسین قصبه ظفر وال ضلع سیالکوت پاکستان در درس خود تعلیم و تعلم نموده بودند!

تعداد ابیات دو صد است. مؤلف چنین گوید:

دو صد بیت آمد و چون اندکی بود
نصائبش نام کردم بهر صبیان

ابواب و عنوانات:

القطعه الاولى فی بحر متقارب، اقطعه الاخری فی بحر مجتث، القطعه فی الخفیف، القطعه فی بحر اسامی ازواج النبی صلی الله علی [وآله] وسلم.

آغاز: «الحمد لله رب العالمین والعاقبت للمتقین والصلوٰه والسلام علی رسوله محمد و آله و اصحابه اجمعین، اما بعد:

که بر وی رحمت حق باد رضوان	همی گوید ابو نصر فراهی
نموداری به دست آورده ام ز آن	لغت را چون کلید علم دیدم
به سوی نظم بر خوانند آسان	که میل طبع مردم چون عزیز است
نصائبش نام کردم بهر صبیان	دو صد بیت آمد و چون اندکی بود

(ظفر وال، ضلع سیالکوت، ایم ای، کاظمی [نمره] ۳).

۱. در مدارس سنتی افغانستان بعد از خواندن دیوان حافظ و پیش از فراگیری صرف و نحو این کتاب را می آموزند به قسمی که دانش آموز باید همه ابیات کتاب را از بر داشته باشد. (موسوی نژاد)

نستعلیق مشقی، نام کاتب، ندارد، ۲۸ ذی الحجه ۱۲۶۹ هـ، ۸۰ صفحات.
مؤلف بر موضوع نصاب صبیان به زبان فارسی منظوم برای تسهیل خوانندگان و صبیان در تسلیک نظم طبع آزمائی فرموده بودند. نسخه کرم خورده است.

(۴)

محمود و ایاز

(قصه - فارسی نظم)

مؤلف: نامعلوم

ابواب و عنوانات ندارد

آغاز:

ای داغ بردل از غم خال تو لاله را	شرمنده ساخت آهو چشمت غزاله را
از انفعال لعل لب لاله در چمن	دیگر به دست خویش بگیرد پیاله را
آگه نگشت شاهد گل گرچه صد هزار	بلبل ز روی درد کشید آه و ناله را

.....

آزردگی کند دل محمود و ایاز

ظفر وال، ضلع سیالکوت، ایم، ای، گاظمی [نمره] ۴.

نستعلیق مشقی روان، کاتب فرزند علی، سال کتابت ندارد، ۱۸ صفحات، در خیلی اشعار الفاظ مقامی مستعمل شدند! ^۱

(۵)

جامع الجواهر

(اذکار اوراد سادات کرام، فارسی نثر و نظم)

مؤلف: خواجه حسین زنجانی خادم خواجه جعفر همدانی

سال تألیف به عهد پادشاه هند شهزاده محمد اعظم (۱۱۱۸ هـ - ۱۱۲۴ هـ)

فصول:

فصل در بیان ذکر حضرت امیرالمؤمنین علی کرم الله وجهه

// در بیان امام حسین بن علی کرم الله وجهه

// پنجم در بیان حضرت امام باقر بن امام زین العابدین (رض)

^۱ دارای سجع مهر دایره ای «کتاب خانه گنج بخش شماره ۸۰۵۰، مرکز تحقیقات ایران و پاکستان راولپندی تأسیس ۱۳۴۹ هـ ش».

ششم در بیان امیرالمومنین امام جعفر صادق (رض) آغاز: «حمد و سپاس بی قیاس... الخ اما سمت جامعیت فضائل سبطین و تفاضل احوال شاه زادگان دین حسن و حسین خالی نیست بدین جهت اشارت عالی از عالی حضرت سلطنت... ولایت در جت شاه زاده اعظم... شمر قصه در یافت که این فقیر حقیر خواجه حسین زنجانی خادم حضرت خواجه جعفر همدانی قدس الله سره العزیز... به تألیف نسخه جامع الجواهر و حالات ولد و بوالد و اخفا از نسبت به نسبت... الخ».

نستعلیق عمومی، عنوانات به روشنائی سرخ است.^۱ کاتب سید داود احمد، ماه کاتک سمت ۱۸۹۴، میر سید عمر شاه ۱۱ هـ، ۱۶۸ صفحات، ظفر وال، ضلع سیالکوت، نمبر ۵.

مؤلف، جابجا از کتب معتبره و غیر معتبره اقتباسات گرفته شد، و در هر فصل اشعار فارسی بسیار آورده گمان غالب است که... اشعار از همت مؤلف اند. مؤلف در ابتداء اسماء خلفاء راشدین برده، قیاس قوی است که مؤلف از مؤلفین اهل تشیع نیست.

(۶)

تحفة القادریه

(فارسی نثر)

احوال و مناقب سرخیل سلسله قادریه حضرت شیخ عبدالقادر جیلانی (ره) مؤلف: حضرت شاه ابوالمعالی محمد لاهوری (ف ۱۰۲۴ هـ)

مؤلف از اعیان سلسله عالیه قادریه است، شاعر شیرین کلام و صاحب... دیوان است، تخلصش غربتی و مسلمی است نسخه خطی دیوانش در کتابخانه دانشگاه پنجاب لاهور محفوظ است.

در بیست باب است:

اول در ولایت آن حضرت (شیخ عبدالقادر جیلانی - ره).

باب دوم در هیئت و صورت آن حضرت...

باب پنجم در لقب به محی الدین آن حضرت...

باب دهم در وسیله ساختن و دو گانه؟ آن حضرت.

باب یازدهم در ثناء گفتن پرواز اخبار مشایخ آن حضرت.

باب بیستم در ذکر اولاد آن حضرت.

آغاز افتاده: «الرضا حتی زهبت سکانت لاریب... الخ اما بعد عرضه میدارد الفقیر الحقیق من فقرا حضرات قادریه ابوالمعالی محمد عوض... فی بحر محبت شیخه و اولاده... الخ، این کتابیست مسمی به تحفة القادریه که شمه از شمائل حضرات قادریه کتب معتبره چند چیده چون بهجة الاسرار و

^۱ منظور شنگرف است.

خلاصه المفاخر و مفتاح الاخلاص گیلانی... الخ با این غزل از فقیرست به تخلص مسلمی... نظم..

ظفر وال، ضلع سیالکوت، ایم، ای، کاظمی [نمبر] ۶.

نام کاتب، داود احمد قادری ۱۲۳۹ هـ، مداهیر سید عمر شاه، کتابخانه تحفه القادریه یک بار متن فارسی از سیالکوت (۱۳ هـ) چاپ شده است. این کتاب خیلی مقبول و معروف است. نسخه حاضره خیلی کرم خورده لیست و شمار صفحات ممکن نیست.

(۷)

نام حق

(فقه، مسائل عمومی - فارسی نظم)

مؤلف: نامعلوم

مؤلف بدین عنوانات کتاب خود مرتب کرده است: در نعت سید المرسل، در وضوء، در سنت وضوء، فرض غسل، در سنت غسل، در اسراف آب، فرض شدن غسل، فرض تیمم، فرض شبانه روز، در روز، فرض...
آغاز:

که به جان و دلش همی خوانم
خالق و رازق و^۱ رثوف و رحیم
همه زو یافت صورت هستی

نام حق بر زبان همی رانم
ملک و صانع و قدیم و حکیم
هرچه هست از بلندی و پستی

ظفر وال، ضلع سیالکوت، ایم، ای، کاظمی، [نمبر] ۷، کاتب ندارد، و سال کتابت مذکور نیست، سده ۱۳ ق، ۱۵ صفحات.

بدین عنوان چند [تن از] مولفین طبع آزمائی نمودند، چنانچه مولانا محمد باقر لاهوری (ره) (ف ۱۱۰۹ هـ) به اسم نام حق... و غیر این رساله از همین قسم است.

(۸)

مرصع کاله

(ادب فارسی، انشاء - فارسی نثر)

مؤلف: قاسم علی بن طالعند کلانوری (سده ۱۳ ق).

از گل گلزار سخن وری، تاریخ تألیف بدست آمده است (۱۱۸۶ هـ)، رقعات، انشائی فارسی نثر. در دو باب است:

^۱ . متن: «در».

اول در ذکر خطوط اهل هنر
دوم در وقایع و سفر . . به اتفاقات.
ابتدا: «انشاء رنگارنگ و املا هوش و فرهنگ نثار توحید ذات خالق الارض . . الخ در بیان حقیقت
حال فقیر حقیر بنده پُر تقصیر قاسم علی ابن طالعمند مرحوم عن ابا عن وجداً که کلا نور زاد دوم
اوست؟ . . الخ، گل گلزار سخنوری تاریخی بدست آورده . . . مشتمل بر دو باب . . .»
ظفروال، ضلع سیالکوت، ایم، ای، کاظمی، [نمبر] ۸.
نستعلیق عامیانه، کاتب غلام قادر بن سید فرزند علی شاه ۱۲۷۱ هـ، ۶۲ صفحات.
مؤلف این کتاب از مؤلفین خطه ما پنجاب است. این کتاب از روتی اور^۱ فارسی پنجاب جالب است.
چند نسخه خطی ازین کتاب به نظر ما آمده است در مجموعه یادداشتهای ما دو نسخه مذکور شده
است.

(۹ - ۱۱)

مجموعه

(۱) ارشاد الطالبین (۲) رساله خواجه معین الدین چشتی (۳) جاده ایمان.

۱ - ارشاد الطالبین

مؤلف: شیخ جلال الدین محمود عقانیری (ف ۹۸۹ هـ)
این رساله مشتمل بر احوال و واردات سلسله چشتیه است.
فصول و ابواب:
فصل در بیان پاس انفاس.
فصل در بیان پاس انفاس به مجرد مشغول شود.
فصل در بیان مراقبه صفاء.
فصل در بیان محاسبه.
فصل بدانکه فکر بر سه ۳ مراتب است.
آغاز: «بسم الله الرحمن الرحيم فصل اول از کتاب شیخ جلال الدین محمود عقانیری نقل کرده شد . . .
الخ»
ظفروال، ضلع سیالکوت، ایم، ای، کاظمی [نمبر] ۹.
نستعلیق عمومی، کاتب، نام کاتب ندارد و سال کتابت مذکور نیست، سده ۱۳ ق، ۱۰ صفحات (۱) -
(۱۰)

^۱ متن: کذا.

از آغاز معلوم می شود که این رساله حصه است از کتاب ارشاد الطالبین تألیف شیخ جلال الدین محمود عقانیری اگرچه کاتب در آخر رساله نام این رساله ارشاد الطالبین نوشته است. ولی حقیقت آن است که این یک جزء از اجزای کتاب مذکور است.

۲- رساله خواجه معین الدین چشتی

مؤلف: منسوب به حضرت خواجه معین الدین چشتی اجمیری [ف^۱]
این رساله مشتمل بر اذکار سلسله چشتیه است، بدون فصل و ابواب.
آغاز: «رساله خواجه معین الدین سجزی قدس سره العزیز بیان «رگها» که در وجود آدمی از اول ... الخ».

نستعلیق عمومی، نام کاتب ندارد و هم سال کتابت درج نیست سده ۱۳ ق، ص (۱۰-۱۸).
این رساله محض منسوب است به خواجه معین الدین چشتی اجمیری (ره) برای تفصیل این اجمال رجوع کنید ...

۳- جاده ایمان

(فارسی نظم، فقه و مسائل عمومی اسلامی)

مؤلف: نور محمد (سده ۱۳ ق)

کسی گر بخواند ورا ده سرور

تو این جاده ایمان ز بیچاره نور

این رساله در مسائل عمومی فقه است.

باب در نعت، باب در ارکان ایمان، شرائط ایمان، صفت ایمان، در بیان واجبات شریعت، فرائض غسل، تیمم، مسح، حیض، خواندن نماز، ارکان نماز.
آغاز:

مر آن خالق الخلق آمرزگار

سپاس ستائش کنم بی شمار

صوره‌های نیکو همه خاکیان

که از آب ناچیز کرده عیان

نستعلیق عام، کاتب، غلام قادر بن سید فرزند علی شاه، سیالکوت، سنه ۱۲۶۹ هـ، ص (۲۰-۵۶).

این رساله مشتمل بر عمومی مسائل فقه است مؤلف در مقدمه نام کامل خود نیاورده^۲ ولی در شعر مذکوره فقط خود را «نور» گفته ولی در ترقیمه کاتب این رساله نام مؤلف را حضرت نور محمد نوشته است، تخلصش نور است.

۱. کذا!

۲. نسخه «نیامده».

(۱۲)

سلسله الذهب

مؤلف: مولانا عبدالرحمن جامی

آغاز:

بصفات الجلال و الاکرام
صدر هرنامه نو و کهن است
دُرّة التاج نام او شاید

لله الحمد قبل کل کلام
حمد او تاج تارک سخن است
خامه چون تاج نامه آراید

عنوانات:

اشارت به تنزیه و تقدس حق سبحانه و تعالی، در بیان آنکه حقیقت حق هستی سادج است و وجود مطلق اشارت به معنی تنزیه که مقتضی عقل است و تشبیه که موجب سمع... الخ».

نستعلیق، نام عنوانات به روشنائی سرخ^۱، کاتب عبدالرحیم (سنه ۱۸۶۷ ع) (۱۲۸۳؟) ۳۲۶ صفحات.

ظفر وال ضلع سیالکوت، ایم، ای، کاظمی، [نمره] ۱۰^۲.

(۱۳)

سکندر نامه

مؤلف:

آغاز:

خدایا جهان پادشاهی تو راست
پناهی بلندی و پستی توئی
... زیلا و پست^۳

زما خدمت آید [خد]ایی تو راست
همه نیستند آنچه هستی توئی
تویی آفریننده هرچه هست

نستعلیق عام به مشق، کاتب، غلام قادر بن فرزند علی شاه قادری ۱۲۷۱ هـ ۵۰۸ صفحات.

ظفر وال، ضلع سیالکوت، ایم، ای، کاظمی، [نمره] ۱۱.

کاتب نام خود به تصریح نیاروده^۴ ولی در ترقیمه و خاتمه خود را کاتب نسخه نوشتند، پدر کاتب سید فرزند علی شاه در آخر کتاب یک قطعه فارسی افزوده است.

^۱ . منظور شنگرف است.

^۲ . صفحه دارای سجع مهر دایره ای «کتاب خانه گنج بخش شماره ۸۰۵۰، مرکز تحقیقات ایران و پاکستان راولپندی تأسیس ۱۳۴۹ ه ش».

^۳ . نسخه «سست».

^۴ . نسخه «بتصریحاً نیامده».

به شوق دل نمودم بیت اشعار

کند فرزند علی دائم دعایی

نسخه کرم خورده ، کاغذ کهنه است.

(۱۴)

هدایت الأعمی

مؤلف: ملا حسین خباز کشمیری (ف ۱۰۵۲ ه) از مریدان خواجه اسحق کشمیری، مؤلف هم شاعر بود. این کتاب در مباحث شریعت و طریقت و قواعد و ضوابط آن است. مؤلف از مقارین امام اعظم ابو حنیفه بود، در جاها اقوالش آورده شد.

این کتاب در ۱۸ ابواب است.

اول: در بیان آنکه از اجمال به تفصیل ظاهر می شود و از وحدت به کثرت و از احد به عدد.

پنجم: در بیان شریعت و طریقت و حقیقت و حقیقت الحقیقت که از وجه فرائض و سنن و نوافل و اوراد و ادعیه و اسماء است.

دهم: در بیان علم و حقیقت آن و استدراج جنونیت؟ و احوال آن.

پانزدهم: در بیان باغ و گلزار دیدن و احوال آن.

آغاز: « الحمد لله الذی خلق السموات و الارض و جعل الظلمات و النور... الخ اما بعد... طالب...

حسین خباز... (ساکن)... شهر کشمیر».

[آغاز ورق اول کرم خورده است]... که نامش هدایت الاعمی کرده شد.

نستعلیق خوش خط، کاتب، شیخ عبدالعزیز بن شیخ عبدالباقی بن شیخ خوا (کذا) بن شیخ عثمان، سال کتابت (۱۰۹۹ ه)، ۲۸۶ صفحات.

ظفروال، ضلع سیالکوت، ایم، ای، کاظمی نمره ۱۲.

پروفیسر دکتور ظهور الدین احمد دو نسخه خطی ازین کتاب در تألیف خود متعارف می کند.

اول: کتاب خانه ایشباتک سوساش آف بنگال کا... نم ۱۳۰۵.

دوم: کتاب خانه پیشاور یونجه رستی پیشاور پاکستان [رک ظهورالدین احمد: پاکستان مین فارسی

ادب ۳۵۵/۲ - ۴۶۱].

(۱۵)

صدر المصدور

مؤلف: خواجه آصف برخیا وزیر مهتر سلیمان بن داود پیغمبر (ع)

این رساله در بیست باب بر موضوعات مختلف است.

باب اول در بیان طالع بیماران در بیان شرائط ها نوشتن تعویذ دوستی و خواب بندی و زبان بندی و

مانند آن باشد.

پنجم: در دانستن ساعت ها روزانه سیوج.

دهم: در بیان زحمت بیدن^۱.

پانزدهم: در بیان چشم

بیست در بیان طالع بیماران . . .

آغاز: « الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين والصلوة على رسوله محمد و آله و اصحابه اجمعين - اما بعد آنکه این رساله از تصنیف خواجه آصف برخیا وزیر مهتر سلیمان بن داود پیغمبر و ختم کرده آید بر بیست باب».

نستعلیق عمومی، کاتب ندارد و سال کتابت مذکور نیست، سده ۱۳ ق، ظفر وال، ضلع سیالکوت، ایم، ای، کاظمی، [نمره] ۱۳، ۵۶ صفحات.

این نسخه منسوب است به مهتر سلیمان (ع) شاید که مؤلف خواجه آصف بطور اولی‌هیت؟ خود را به مهر سلیمان (ع) منسلک کرده شد.

(۱۶)

تَبَّ لِبَابٍ = نِهَائَةُ الْعُقُولِ^۲

مؤلف: ناصر بن محمد بن حیدر وصال شیرازی

مؤلف این رساله را به اشارت سید حسین بن علی العلوی تألیف کرده شد.

این رساله در علم رمل است و بر دو؟ مقاله مشتمل است

مقاله اول: در شرح فهرست ابواب علمی مشتمل بر یازده فصل

مقاله دوم: شواهد در شرح فهرست ابواب علمی مشتمل بر بیست و دو باب.

آغاز: « الحمد لله الذي لم نزل ولا يزال ولا معتبر عن الحال الى الحال . . . الخ . . . اما بعد چنین گوید این کتاب مستخرج این الفاظ ناصر الدین بن محمد بن حیدر وصال شیرازی که به اشارت سید السعادت . . . حسین بن علی العلوی دام الله تعالی سیادت این مختصر در قلم آمد . . . الخ».

نستعلیق عام، نام کاتب و سال کتابت ندارد، سده ۱۳ ق، ۶۴ صفحات.

ظفر وال ضلع سیالکوت، ایم، ای، کاظمی [نمره] ۱۴.

مؤلف این رساله در جاء های مختلف خاکه های عجیب ساخته شده و اقوال رمالین نیز آورده شد.

نام کتاب در دیباچه نیامده است ولی کاتب در آخر کتاب نوشته تمام شد «لب اللباب».

(۱۷)

۱ . کذا!

۲ . «نهایة العقول» به قلم دیگر.

مثنوی هشت بهشت

مؤلف: امیر خسرو (ف ۷۰۵ هـ)

آغاز:

... گشاینده خزانه جود   نقش پیوند کار گاه وجود

بودنی را همیشه بود از تو   بود و نا بود را وجود از تو

در نیائی به فکر عالمیون   در گنجی بوهم آدمیان

نستعلیق معمولی، کاتب کریم بخش بن .. ظهور احمد مرحوم ۱۲۳۴ هـ ۷۰ صفحات.

ظفر وال، ضلع سیالکوت، ایم، ای، کاظمی، [نمره] ۱۵.

این نسخه به تقطیع کلان و جدول به قلم باریک، کسی برای طباعت نوشته است، دیگر خصوصیت ندارد.

(۱۸)

نیرنگ عشق

مؤلف: ملا محمد اکرم غنیمت کنجاهی

آغاز:

بنام شاهد نازک خیالان   عزیز خاطر آشفته حالان
جگر سوزی چراغ خانه او   تپش ها شوخی پروانه او
به شوقش سخت دل دیوانه   چراغان دیده شد در خانه چشم

عنوانات نیز دارد:

نالہ چند در نوازش دل دردمند بر آستان قاضی الحاجات

در نعت سرور کائنات مفخر عالم صلی الله علیه وسلم

در مدح شاه اورنگ زیب عالم گیر

در بیان عشق ... الخ.

نستعلیق عام، نام کاتب ندارد، سال کتابت ۱۲۷۴ هـ ۳۲ صفحات.

این مثنوی بسیار مقبول و معروف است . چند مرتبه نیز زیر طباعت پوشیده شد، این نسخه به قطع کلان است.

(۱۹)

کارنامه

مؤلف: شاه محمد کهراتلی (کهراتل یکی از قصبات سیالکوت است)

مؤلف در سده (۱۳ ق) می زیستند.

برای تربیت صبیان مؤلف این رساله نوشته شده موضوع رساله فن انشاء است، بدون نشان ابواب و فصل.

آغاز: «بنده خاکیان سگان جناب قادری شاه محمد کهرتلی بعد از حمد و صلوة... است و نعت صدر نشین بزم رسالت حضرت محمد مصطفی - صلی الیه علیه^۱ و آله و اصحابه و سلم - معروض می دارد... برای طفل خوردسال خطوطی... قلمی نموده شد... آن از فارسی روز مره محروم نشود».

نستعلیق عام، نام کاتب و سال کتابت ندارد (ناقص الآخر است) ۱۰۰ صفحات.

ظفروال ضلع سیالکوت، ایم، ای، کاظمی [نمره] ۱۷.

این کتاب در فن انشاء خیلی متداول و مقبول است تقریباً هر کتاب خانه از وجود این نسخه معمور است. مؤلف سر آغاز هر خط (مکتوب) عبارت (القاب) روز مره چنین آورده شد:

.. کاشف علوم شریف واقف فنون لطیف حضرت مهاساجی سلامت... کزین شاگردان فدویت کیش شهاب الدین تسلیمات فدو یانه... دیگر... قدر دان سلامت... دیگر بنده نواز دام اقباله در انجای آمده معلوم کرده که... الخ.

(۲۴)

مجموعه ادعیه

(عربی - فارسی نثر)

مؤلف: نامعلوم (ناقص الاول)

مؤلف در این مجموعه ادعیه روز مره همه یک جا کرده است. و هر دعای را به زبان فارسی نیز ترجمه کرد[ه] اند، بدون فصول و ابواب.

آغاز: «به اولاد... به محقق تعظیم دارد... قال النبی (صلی الله علیه و آله] وسلم) انکاح من سنتی فمن رغب عن سنتی فلیس منی، فرمود پیغمبر علیه السلام نکاح نمودن از طریق و سنت من است پس هر که روی بگرداند... الخ».

نسخ و نستعلیق عمومی، نام کاتب ندارد، و سال کتابت درج نیست، سده ۱۳ ق، ۹۰ صفحات.

ظفروال، ضلع سیالکوت، ایم، ای، کاظمی نم ۱۸.

جامع این مجموعه ادعیه مختلف یکجا کرده اند ادعیه عمومی در ورد صوفیه اند، ترجمه فارسی برجسته است، آیات و احادیث به کثرت نقل می کند.

(۲۰)

۱. کذا!

۲. شماره ندارد!

شرح گلستان سعدی شیرازی

مؤلف: (شارح) عبد بن عبدالله الموی (کذا!)

سال شرح (۱۱۹۳ هـ)

این کتاب مشتمل بر شرح مشکلات گلستان است. مؤلف درین شرح بعضی مرکبات - الفاظ کلام ربانی، احادیث نبوی (صلی الله علیه و آله [وسلم])، اقوال بزرگان در لغات و مفردات به ترتیب حروف تهجی و اشعار عربی به فارسی مرقوم نموده . . . الخ.

آغاز: «الحمد لله رب العالمین علی نعمائه و الصلوة علی نبیه و السلام علی اصحابه قال المفتقر الی الله القوی عبد بن عبد الله الموی غفر الله له . . .».

نستعلیق عمومی، کاتب^۱، ناقص الآخر است.

ظفروال، ضلع سیالکوٹ، ایم، ای، کاظمی [نمره] ۱۹، ۸۴ صفحات.

درین نسخه کاتب بسیار سهو های کتابت نموده است. نسخه به حیثیت مجموعی خصوصیتی ندارد، البته تعلیق مؤلف (شارح) یکی از ملک ما پاکستان است.

(۲۱)

فسانۀ رنگین = سسی پنون

(قصه - ادب فارسی - فارسی نظم)

مؤلف: لاله اندرجیت متخلص به منشی

سال تصنیف ده جلوس محمد شاه پادشاه هند (۱۱۴۰ هـ)

زاد بوم مؤلف قصبه نکو در پنجاب است.

نکو در قصبه سرسبز و سیراب

وطن گاهم بود در ملک پنجاب

نام و عرفش اندرجیت و تخلص او منشی است.

مرا منشی تخلص در کلام است

مرا در عرف اندرجیت نام است

مؤلف نوزده سال خدمت کسی کرده بود و بعده به عامل پنجاب نواب عبدالصمد خان به حیثیت منشی

منسلک شد - چنین گوید:

نمودم خدمتش تا نوزده سال

بجان شاد و طبع فارغ البال

خدا را صد هزار فضل و احسان

کنونم منشی عبدالصمد خان

سال تألیف ازین اشعار بر می آید:

بها آورد این رنگین گلستان

در ایام مبارک . . رمضان

محمد بود غازی شاه شاهان

سن عشر از جلوس ظل سبحان

^۱ + این جملات که رویش خط کشیده شده «واضع نیست برای میر دلاور علی شاه نوشته شده است سمت ۱۹۱۴».

این کتاب مشتمل است بر قصه مشهور سسی و پنون.
آغاز:

الهی بر دلم نور صفا بخش
به چشم از خاک راهت توتیا بخش
الهی آه گرم و چشم تر ده
به حسن گل رخان ذوق نظر ده
به جام دیده ام خون دل انداز
نگاهم رشته یاقوت تر ساز

عنوانات: سخن کاری خامه بحمد ایزد تعالی عز اسمہ، موجب تصنیف این فسانه رنگین، آغاز داستان در اظهار احوال بهنود؟، حکایت نی استمیل، گرفتن صندوق سسی را . . نام گاذر و پروردن او را. نستعلیق عام، کاتب کریم بخش ۱۲۷۴ ه / سنه ۱۹۱۴، ۲۲ صفحات.
مؤلف در باره این کتاب چنین گوید:

در سنه ۱ هجری هزار و یک صد و چهل - که از لاهور بستم محمل دل به ملتان آمدم همراه نواب (عبدالصمد خان) - دل خورسند طبع شاد و شاداب ازین جا ثبوت گرفتم که این مثنوی در سرزمین ملتان دوران خدمت منشی گری مؤلف در (۱۱۴۰ ه)، تألیف کرده شد.
این مثنوی فسانه رنگین به اسم نامه عشق به تصحیح و مقدمه دکتور وحید قریشی از لاهور به سال (۱۹۵۹ ع) چاپ شده بود.

این مثنوی مشتمل است بر فسانه عشقی سسی و پنون برای تفصیل زندگانی مؤلف رجوع کنید به داکتر ظهور الدین احمد: پاکستان مین فارسی ادب جلد سوم ص ۲۵۶ - ۲۶۸ و مقدمه کتاب مطبوعه^۱.

(۲۲)

مثنوی مهر و ماه

(داستان - ادب - فارسی نظم)

مؤلف: نامعلوم [شاید سعادت یارخان است و لی امر تحقیق طلب].
این مثنوی دیگر است از مثنوی شهیر و مطبوعه مثنوی مهر و ماه تألیف جمالی دهلوی این قصه ایست متعلق به عهد جهان گیر پادشاه هند (۱۰۱۴ - ۱۰۳۷ ه).
عنوانات:

شروع قصه سید زاده و جوهر بچی مشهور مهر و ماه در شهر دهلی و عهد جهان گیر پادشاه.
داستان غرق شدن عاشق در فراق معشوق
داستان غرق شدن ماه در غم مهر
داستان [ن] در دفن آن هر دو سیمتن

^۱ . نسخه «سن».

^۲ . از «در سنه . . . تا کتاب مطبوعه» به خط دیگر.

خاتمه

آغاز:

ضمیرم منبع اسرار عشق است
 که دل می بر آرم شعله تیز
 غریق موجه عمان عشق است

دل من مطلع انوار عشق است
 بجانم زد شرر عشق بلا خیز
 دو چشمم چشمه طوفان عشق است

نستعلیق عام، کاتب کریم بخش، ۱۲۷۴ هـ / به سنه ۱۹۱۴، ۹ صفحات.
 ظفروال، ضلع سیالکوٹ، ایم، ای، کاظمی [نمره] ۲۱.

(۲۳)

مثنوی تسکین

[داستان - ادب - فارسی نظم]

مؤلف: غلام قادر تسکین جلال پوری [جلال پور از مواضع پنجاب است] سده ۱۳ ق.
 مؤلف در این شعر تخلص خود تسکین آورده است.

خمس تسکین گذشت از حد خروشت سخن آخر شد و باقی است جوش

مؤلف درین مثنوی یک داستان عشقیه بیان نمودند، و کلام خود را در جایی شمع محافل و جایی دیگر گلشن عیش گفته است.

چند عنوانات در ذیل ملاحظه فرمایید.

- سخن را بر مسند صاحبی نشانیدن بافتتاح توحید.

- رفتن آن گل حدیقه ناز همراز به گلگشت آن رشک روضه ارم... الخ.

- خبر دادن آن مطرب... الخ

- در سرانجام این شمع محافل قدس نور افزای بزم ناز است.

آغاز:

و علی و بتول و حسن و اخیه المقتول

اللهم صلی علی رسول مقبول

بعدد کل مقصد و وصول

بعدد کل دعوات و قبول

بیاغم کن رطب ریز معانی

الهی نخلة رطب اللسانی

نستعلیق عام، کاتب کریم بخش، (۱۲۷۱ هـ) به مقام پهو کلیان (از مواضع پنجاب) ۴۴ صفحات.

ظفروال، ضلع سیالکوٹ، ایم، ای، کاظمی [نمره] ۲۲.

در کتاب بسیت و تحقیقی پنجاب مین اردو یک نفر غلام قادر جندل پورید مذکور است (ص ۳۹۶)
 مولف حافظ محمود شیرانی در باره غلام قادر هیچ اطلاع نیافته بود - این غلام قادر تخلص غلام دارد
 ولی مثنوی حاضر تخلصش تسکین است - عین ممکن است که این نفر دیگر و آن مثنوی به تخلص
 غلام دیگر.

(۲۴)

مثنوی مهر انگیز

مؤلف: غلام محی الدین متخلص به یکدل سیالکوتی
 این داستان عشقیه است به عنوانات ذیل این مثنوی مزین است.
 در تمحیدی که محمود هر حامد است و حمد است او بهترین محامد است.
 مناجات بدرگاه مجیب الدعوات که دهان انابت از شکر اجابتش.
 برگشتن رسولان بی نیل گوهر مراد و دیدن تصویر و گردیدن عشق او دامنگیر مهر شه زاده را.
 تدبیر کردن شاه زاده برای دفع آن بلا [ی] ناگهانی و فرو نشاندن نائره.
 آغاز:

بنام آنکه ... چا... ..
 ز اسرار نهان دانا و آگه
 دو گون از امرا و ارکن برون شد
 به موسی زد سخن انی انالله
 هو الله الذی لاشیئ مثله
 به سقف بی ستون حکمش ستون شد
 نستعلیق عام، کاتب کریم بخش، ۱۲۷۵ هـ ۹۶ صفحات.
 ظفروال، ضلع سیالکوت، ایم، ای، کاظمی نمره ۲۳.
 تذکره نویسان پنجاب این شاعر بی بدل غلام محی الدین یکدل سیالکوتی را یاد نکردند حیاتش در
 سده (۱۳ ق) است.

(۲۵)

کتاب فقه

(فارسی نشر)

مؤلف: کمال بن سید عبدالملک بن کمال بن حسین سید العاصی سید ابراهیم بن حسین.
 تعداد ابواب و فصول معلوم نیست بوجه افتادگی از آغاز کتاب ولی عنوانات ذیل بنظر می رسد:
 مسئله: نازل نشود رحمت بر گروهی که قاطع رحم باشد
 مسائل الرکوع - مسئله اگر مقتدی امام را در رکعت یافت و به تکبیر استاده گفت به امام پیوست و
 غیره.
 این کتاب فقه بر مأخذ مهم فقهی مبنی است. مأخذ ذیل در جائی مختلف آورده است.
 اصول کلام، عمده، عقیده امالی - شرح امالی - محصل رازی - معلم رازی - کتاب العلم - عقیده
 سجاح - هدایه اصول - اصول فقه - منار - کشف الاسرار - اصول سرخس، مستوفی، مسرورق،
 قدوری، مصفی، ذخیره، محیط، فتاوی ظهیری، سراجی، فتاوی صغیری، فتاوی کبیری، مختار الفتاوی،
 و غیره.

آغاز افتاده: «... برای ایشان خواهد چیزی که برای خود خواهد و هم برای ایشان آمرزش خواهد و حق فرزندان بر مادر و پدر سه چیز است... الخ».

نستعلیق عمومی، کاتب نامعلوم و سال کتابت درج نیست، سده ۱۳ ق، ۱۶۰ صفحات.

ظفروال، ضلع سیالکوت، ایم، ای، کاظمی [نمره] ۲۴.

(۲۶ و ۲۷)

مجموعه

(۱) نصاب منسوب به امیر خسرو (۲) ترجمه فارسی رساله ارسطو مابال (۳) رساله عربی.

۱ - نصاب

منسوب به امیر خسرو دهلوی (ف ۷۲۵ ه)

ولی به تحقیق حافظ محمود شیرانی این نفر در اصل غیری از امیر خسرو شاعر معروف است نام اصل مولف این نصاب ضیاءالدین خسرو است - شاعر قرن (۱۰ ق) است

رک به (حفظ لسان از شیرانی مطبوعه)

آغاز افتاده:

مصطبه میخانه و خم ها دو نان
فائقه تربنده و ساعی دوان
جاریه حیه؟ کشتی و باری روان^۱

غالیه بوی خوش و غالی گران
جالیه دوشنده و ناقه شتر
دجله بسط و شاطی و سائل گران
نستعلیق مشقی، کاتب نا معلوم، سده ۱۳ ق، ۸ صفحات.

۲ - ترجمه رساله مابال

(منطق - ادب فارسی - نثر فارسی)

مؤلف: ارسطاطالیس

مترجم: اصغر حسین بن غلام غوث (سده ۱۳ ق)

آغاز: «الحمد لله القریب برحمته... اما بعد غبار نعلین اصغر حسین بن غلام غوث احسن الله حالهما و جعل الی الخیر مالهما... خواست که رسائل چند دل پذیر در السنه دیگر... اند به زبان پارسی که هسل^۲ است مترجم نموده کحل الجواهر دیده بصیرت سازد لاجرم رساله ارسطو طالیس فیلسوف را که در زبان یونانی سوالاتی چند در علم منطق طبیعی و طب است و مترجم آن رساله موسوم به مابال در لسان عربی گردیده است زبان فارسی مترجم ساختم...».

^۱ اشعار بسیار مغشوش است!

^۲ کذا!

نستعلیق عام مشقی، کاتب نا معلوم، سده ۱۳ ق، ۸ تا ۳۰ صفحات.
ظفروال، ضلع سیالکوت، ایم، ای، کاظمی [نمره] ۲۵.

(۲۸)

فقر نامه امام جعفر صادق (رض)

مؤلف: نامعلوم

توجه افتادگی از اول

جامع این رساله کلمات فقر به امام جعفر صادق [ع] منسوب نموده است.

مثل - این درویش چهار کلمه و چهار مقام گذارم
آغاز افتاده: «... که این درویش چهار کلمه و چهار مقام کدام اند جواب دیگر این است، اول کلمه شریعت این است، لاله [الا] الله محمد الرسول الله، دوم کلمه طریقت لا [ا] له [الا] الله عظمه، محمد الرسول الله خلیفه... الخ».

شکسته عام، کاتب، زمان خان، ساکن قصبه ظفروال (ضلع سیالکوت) سنه ۱۹۲۴ - ۱۹۲۸۴.

این رساله محض منسوب است به حضرت امام جعفر صادق [ع] اصل او محقق نیست.

(۲۹)

زندگی نامه

(مسائل فقهی و آداب زندگی - فارسی نظم)

مؤلف: نامعلوم سده (۱۲ ق)

مؤلف این کتاب آداب و اخلاق و فلسفه زندگی و امور روز و شب در سلک نظم آورده شده است.

بدون ابواب و فصول است.

آغاز:

زندگی بخش وجود انس و جان

آن خداوند زمین و آسمان

آبرو افزای هر شاه و گداست^۱

خاک راهش طوطیای هستیم

نستعلیق عام، کاتب محمد شاه، ساکن ساهو واله (ضلع سیالکوت، سده ۱۳ ق، ۱۲۰ صفحات).

ظفروال، ضلع سیالکوت، ایم، ای، کاظمی [نمره] ۲۷.

مؤلف این رساله در جاهای مختلف انسان را تلقین می کند که زندگی شما بطور صالحین چه طور

ممکن است، مؤلف از معتمدین صوفیه بودند.

مرشد کامل داند از حق نشان

نام بی مرشد میاور بر زبان

^۱ . نسخه «مرشاه و گذاشت».

مرشد کامل کجا باید کسی

مرشد هر چیز می باند لی (کذا!)^۱

(۳۰)

رساله در فقه

(فقه اسلامی - فارسی نشر)

مؤلف: نامعلوم، سده (۱۳ ق)

مسائل شب و روز درین رساله کسی جمع ساخته شده، از آیات و احادیث و اقوال فقها استدلال گرفتند.

آغاز: «حمد متواتر و ثنای متکثر مر حضرت بی نیاز بر اکه انعام... و اکرام و علی الدوام... الخ، درین کتاب... در بیان صفت ایمان و احکام الصلوة... الخ».

نسخ و نستعلیق عام، کاتب نامعلوم، ناقص الآخر است. سده ۱۳ ق، ۱۶۰ صفحات.

ظفروال، ضلع سیالکوت، ایم، ای، کاظمی [نمره] ۲۸.

(۴)

رساله فقه ناشناخته

مؤلف: نامعلوم

مؤلف برین مسائل فقه حاوی^۲ مسائل روز مره است.

آغاز افتاده: «باز بخوانند تا با ایمان... و بست و قد سال است که این دعا گوی را این ورد است و امیر المؤمنین علی روایت می کند که روزی اعرابی به خدمت حضرت رسول (صلی الله علی [و آله] وسلم) آمد و گفت... الخ».

نستعلیق، کاتب نامعلوم، ناقص الطرفین، سده ۱۲ ق، ۱۳۰ صفحات.

ظفروال، ضلع سیالکوت، ایم، ای، کاظمی نمره ۲۹.

مؤلف درین رساله از مآخذ معتبر و مهم نقل و اقتباس کرده شدند... شیخ الاسلام (رساله) و مسائل مهمه مثل آنچه التحیات می خوانند که و ارحم محمد و آل محمد چون ذات محمد را آنچه در پس و پیش است.

***

۱. کذا!

۲. نسخه «هاوی».